

אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ
 הַזֹּאת אֶרֶץ זָבֹת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעַתָּה
 הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת־רַאשֵׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה
 אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנְחֵתוּ לִפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃
 וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַשּׁוֹב אֲשֶׁר נָתַתְּ לָךְ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶתָּה וְהִלּוּי
 וְהַגָּד אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ׃ שְׁנֵי יָב כִּי תִבְקֶה
 לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂי תְבוּאֹתֶיךָ בַּשָּׂנֵה

יֵת אֲרַעָא קִדָּא אֲרַעָא עֲבָדָא
 חֶלֶב וְדָבָשׁ וְכַעֲנָן הָא אֵיתִי יֵת
 רִישׁ אַבָּא דְאַרְעָא דִּיהִבְתָּ לִּי וְי
 וְתַחֲתֵנָה קִדָּם וְאַלְתֵּךְ וְתַסְגּוּד
 קִדָּם וְאַלְתֵּךְ יֵא וְתַחֲדֵי בְּכָל
 מִבְּתָא דִּי יִהֵב לָךְ וְיֵא אֲלֵתֵךְ
 וְלִאֲנֵשׁ בֵּיתֵךְ אֶת וְלִאֲנֵי וְיִגִּירָא דִּי
 בִּינְךָ יֵב אֲרִי תִשְׂצִי לַעֲשָׂרָא יֵת
 כָּל מַעֲשֵׂר עֲלֵתֵךְ בְּשִׂמָּה

תְּלִיתָאָה שָׁנָה
 לְלִאֲנֵי קִינִירָא
 וְיִכְלִין בְּקִרְוֵיךָ
 קִדָּם וְיֵא

שנים לענין הקב
 מה להלן חג בו
 לומר כי חכלה ל
 שהמעשרות כלי
 שלקטין* אחר
 כלין צפסח
 מעשרותיו הלו
 (ספרי): שנת ה
 מעשר (חדש)
 שלפניו, שנה
 (צבן)* מעשר
 תקחו מאת צב
 שנאמר (יד כ"ג)
 תירושך וילכרך
 בשנה השלישית
 חלה האחד ואח
 יתן מעשר עני
 הרי מעשר ראש
 (ספרי - ר"ה י"ג):
 כדי שבצט"ו, נ
 (פחות) מחלי ק
 לפני ה' אלהי
 בערתי הקדש
 רצב"ט (ס - מ)
 של שתי שנים ו
 ש"י שפירותיה נלקטין
 ה"י ולא אמר וא
 צבורים דכתיב וע
 על רוב חסדיו מ
 פסח והביעור הו
 הפירות (או דמי
 מוצח), מעשר ש
 הרביעית יהיה כו

רש"י

לקט בהיר

(ט) אל המקום הזה. זה בית המקדש (ספרי): ויתן
 לנו את הארץ. כמשמעו (ספרי): (י) והנחתו. מגיד
 שנעלו אחר הנחת* הכהן* ואוחזו זידו כשהוא
 קורא וחרר ומניף (ספרי - סוכה מ"ז): (יא) ושמחת
 בכל השוב. מכאן אמרו* אין קורין מקרא צבורים
 אלא בזמן שמחה מעלת ועד החג שאדם מלקט
 תבואתו ופירותיו ויוני ושמןו וכל מהכג* ואילך
 מביא ואינו קורא (ספרי - צבורים א' ו - פסחים ל"ו): אתה
 והלווי. אף הלווי חייב בצבורים* אם נטעו צחוק
 עריהם (ספרי - מ"ש ה' י"ד): והגד אשר בקרבך.
 מביא ואינו קורא* שאינו יכול לומר לאבותיו (ספרי
 - צבורים א' ד'): (יב) כי תכלה לעשר את כל
 מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור*
 להפריש מעשרות* של שנה השלישית* קבע זמן
 הביעור והודויו בערב הפסח של שנה הרביעית (מ"ש
 ה' ו') שנאמר (יד כ"ח) מקלה שלש שנים תוליא וגו',
 נאמר כאן (כ) מקץ* ונאמר להלן (יא ה') מקץ שבע

וההכרח לזה (חזן ממה שלא שייך לומר מקום על
 הארץ) שהלא ויתן לנו את הארץ הזאת בהכרח שהוא
 כמשמעו ואי אפשר לפרשה באופן אחר א"כ זה מכריחנו
 לומר שמקום הזה הוא ביה"מ (ספרי), ומה שהפך הכתוב
 את הסדר, הלא קודם בלנו אל הארץ ואח"כ אל המקום
 הזה, שצדכר ביאמינו אל המקום הזה פי' צדכר שעמידים
 אגמנו לעבדו צבית מקדשו נתן לנו את הארץ הזאת
 (ספרי): (טז) בגמ' סוכה ר' יהודה לומר והנחתו זו
 תופה פירש"י דבראש הפרשה נאמר ולקח הכהן הטעם
 מידך והניחו לפני ה' וגו' וצפיא נאמר והנחתו מכלל שחור
 ונטלו ולמה נטלו לתופה עכ"ל: (יז) שאל"כ מה זאת
 ושמתח הלא צבורים הם לכהן ואסורה לורים (ג"א), וצפרט
 אומרו ככל הטוב והוא לא הביא רק מעט פירות
 (מ"ל): (יח) מביא וקורא, וכן כהן שיש לו שדה
 (רמב"ם): (יט) פי' לזה פרט הכתוב את הגר לצדו, הלא
 חייב בכל המצות, מפני שמונה דינו שאינו קורא, וזה כחד
 חנה ס: (כ) חיקן וזה את הלשון, כי חיצת תכלה פירושו
 לפעמים כליון, ואמר להפריש שלא תפרש חיצת לעשר
 לעשות מעשר, כי זה אין לו שחר לומר כי תעשה מעשר את המעשר, לזה אמר שפירשו להפריש את המעשר, ואמר של שנה
 השלישית, שבלא זה משמע שעתה אתה מעשר תבואה של כל הג' שנים, וזה אינו שצריך לעשר בכל שנה ושנה בזמנו, לזה אמר
 שפירשו שהתחלת לעשר בשנה הא' ואח"כ בשנה ה' ועתה כשתעשר תבואה של שנה ג' אתה גומר הפרשת כל המעשרות
 (ועיין לקמן אות כ"ד), ואמר קבע זמן הביעור, לפי שפסטות משמעות הכתוב משמע שמיד אחר שגמרת להפריש
 המעשרות חייב ונתת ללוי וגו', כלומר תעשה הביעור מיד, לזה אמר שלא כן הוא אלא קבע זמן הביעור (קניזל): (כא)
 שנה השלישית מן שמיטה, ובהכרח כן, שהמדובר כאן ממעשר עני כדלקמן ואינו נוהג רק בשנה השלישית שאחר השמיטה,
 והוא הדין בשנה שישית, שצדכר הרביעית התחיל הסדר עוד הפעם א"כ שנה שישית היא ג"כ שלישית (רא"ם): (כב) לא

שנינו נוסחאות • הופת • מן החג • מעשר • קד.

כאן צפרשה זו, אלא כאן אצל שנת הביעור, והוא צפ' ראה דכתיב מקלה שלש שנים תוליא:

היה מתפרנס כל ביתו. בשעת מיתתו קרא לבנו וא"ל, בני, תן דעתך בשדה זו, כך וכך היתה עושה, כך וכך הייתי מוציא למעשר, ממנה הייתי מוציא מזונותי כל ימי וממנה הייתי מתפרנס כל ימי. בשנה ראשונה זרע אותה הבן ועשתה אלף מדות והוציא ממנה מאה מדות למעשר. בשניה הכניס בה עין צרה והיה פוחת עשרה והיא פיתחה מאה, פחת לה עשרה והיא פיתחה מאה עד שעמדה על מעשרותיה. וכיון שידעו בו קרוביו לבשו לבגים ונתעטפו לבגים ונכנסו אצלו. אמר להם על מה באתם לשמוח על אותו האיש שנדרהו [פי' שהענישוהו מן השמים]. אמרו לו, חס ושלום, לא באנו אלא לשמוח עמך לשעבר היית בעל הבית והקב"ה כהן, עכשיו נעשית כהן והקב"ה נעשה בעל הבית. א"ר לוי איפחית לה שנה מן שנה, שנה עלוי עידנא [פי' שנה עליו הזמן]. לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם עשר תעשר.

במח"י בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה (תהלים לו, ג). רבי חגא מסרס הדין קרא בטח בה' ועשה טוב, עשה טוב ובטח בה'. לאגרונימוס [פי' שר הסוק המטגיט על המשקלות]

שיצא לשער את המדות וראה אותו אחד והיה מיטמן מפניו. א"ל מה לך מטמין שער מדותיך ואל תחירא הה"ד עשה טוב ובטח בה'. שכן ארץ ורעה אמונה, היעשה שכונה של ארץ הוי זורע, הוי נוטע. ורעה אמונה, רעה אמונתן של אבות, עיני באמני ארץ (תהלים קא, ו). רבי יהושע דסקנין בשם רבי לוי בזכות שני דברים ישראל מתחטאין לפני הקב"ה בזכות שבת ובזכות מעשרות. בזכות שבת, דכתיב אם תשיב משבת רגלך (ישעיה נח, ג) מה כתיב בתריה אז תתענג על ה' (שם, יד). ובזכות מעשרות, דכתיב ושמתח בכל הטוב (דברים כו, יא). ד"א ושמתח בכל הטוב, אין טוב אלא תורה דכתיב כי לקח טוב נתתי לכם (משלי ד, ב). לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר.

בבד"ם את ה' מהונך ומראשית כל תבואתך (שם ג, ט). שאם היית נאה אל תהי פרוץ בעריות שלא יאמרו הבריות איש פלוני נאה ואינו גדור מן הערוה על שם כבוד את ה' מהונך. ד"א כבוד את ה' מהונך, שאם היה קולך ערב פרוס על שמע ועבור לפני התיבה. חייא בר אדא בר אחתיה דבר קפרא היה קולו ערב והיה בר קפרא אומר לו, בני, היה פרוס על שמע והוי עובר לפני התיבה על שם כבוד את ה' מהונך, ממה שתנך. ד"א כבוד את ה' מהונך, עבד בהונך עד דלא תעבד דלא בהונך. מעשה¹⁰ באחד שהיה כונס יין ושמן ולא היה מוציא מעשרותיו כראוי, מה עשה הקב"ה הכניס בו רוח תזזית [פי' רוח רעה] ונטל את המקל והתחיל משבר בתביות. גער בו בן ביתו, מה עשה לו נטל את המקל פצעו על ראשו, א"ל תחות מסייע יתי את גער בי. א"ל תן את המקל ואני משבר. אף הוא נתן לו את המקל והוא היה מתבר חדא חדא, והוא מתבר תרתי תרתי. מי גרם לו על ידי שלא היה מוציא מעשרותיו כראוי. מעשה באדם אחד שנתן מעשרותיו כראוי והיתה לו שדה אחת, ונתן הקב"ה בלבו ועשה אותה חציה זרע וחציה בית מקוה מים, ובאת שנת בצורת והיה מכריו ואומר סאה חטים בסלע וסאה מים בתלת סלעין. והיה מכריו ואומר מאן בעי סאה דמיא דהיא עבדא תלת סאוי דחטיין. מי גרם לו על ידי שהיה מוציא מעשרותיו כראוי. לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר.

לא¹¹ תירא לביתה משלג כי כל ביתה לכוש שנים (משלי לא, כא). חזקיה אמר משפט רשעים בנהנם שנים עשר חדש, ששה חדשים בחמה, וששה חדשים בצנה. בתחלה הקב"ה מכניסם בנהנם והן

ציון המרש פו פסיקתא דריב פיא פה שם פו פסיקתא דריב פיא פו פסיקתא דריב פיא

אומר, מדורו של משה עד דורו של שמואל. ורבי יהושע אומר, מדורו של שמואל עד דורו של מרדכי ואסתר. ורבי יוסי אומר, מדורו של מרדכי ואסתר עד מלך המשיח, שהוא שלשה דורות. ומנין לדור של משיח שהוא שלשה דורות, שנאמר, ייראהו עם שמש ולפני ירח דור דורים (תהלים ע"ב). [דור, תד. דורים, שנים, הרי תלת]. רבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא אומר, כל זמן שזרעו של עמלק קיים, ופאלו כנף מכסה את הפנים. אבד זרעו מן העולם, ולא יכנף עוד מוריד ויהי עיניך ראות את מוריד (ישעיה ל). רבי לוי בשם רבי אחא ברבי חנינא אומר, כל זמן שזרעו של עמלק בעולם, לא השם שלם, ולא הפסא שלם. אבד זרעו של עמלק, השם שלם והפסא שלם. מה טעם. האויב תמו חרבות לנצח וגו' (תהלים ט). מה פתיב אחריו, וה' לעולם ישב כונן למשפט כסאו (שם), הרי השם שלם והפסא שלם]. אמן וכן יהי רצון.

פְּרַשְׁת פִּי תְּבוּא

76 (א) היום הזה ה' אלהיך מצוה לעשות. זה שאמר הכתוב, באו נשתחוו ונכרעה נכרעה לפני ה' עלשנו (תהלים צ"ה). והלא פריעה בכלל השתחוויה, והשתחוויה בכלל פריעה, ומה תלמוד לומר, נשתחוו ונכרעה נכרעה. אלא צפה משה ברוח הקדש וראה שבית

עץ יוסף

פאלו כנף מכסה את הפנים. רצונו לומר פאלו בכנף בגד מכסה את הפנים:
(א) היום הזה כו' זה שאמר הכתוב, באו וגו' והבכורים עתידין לפסק, עמד

ענף יוסף

(א) היום הזה ה' אלהיך מצוה לעשות. זה שאמר הכתוב, באו כו'. וראה דקשיא ליה לבעל המאמר בפסוק זה מה שאמר היום הזה ה' אלהיך מצוה לעשות, והלא אין דין בכורים חלים אלא לאחר כבוש וחלוק, עוד קשיא מה שכתוב כאן בכל לבבך ובכל נפשך, מה צריך לב ונפש למצוה זה יותר מכל המצוות, ולכן פרש אותם בעל המאמר על עניני התפלה

המקדש עתיד לתרבו והבכורים עתידין לפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלש פעמים בכל יום, לפי שתביבה תפלה לפני הקדוש ברוך הוא מכל מעשים טובים ומכל הקרבנות. שפך כתיב, תבון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב (שם קמ"א). וימשה רבנו אף על פי שעשה כל מעשים טובים, פיון שנגזר עליו שלא לנגס לארץ, התפלל ואמר, אעברה נא ואראה וגו' (דברים ג'). ואמר לו הקדוש ברוך הוא, אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, עלה ראש הפסגה (שם). לכך נאמר, היום הזה ה' אלהיך מצוה לעשות. מה כתיב למעלה מן הענין, השקיפה ממעון קדשך. אמר רבי אבהו בשם רבי יוסי בר תנינא, בוא וראה כמה מתחטאין, וכמה יש להן פתחון פה לעושי מצות. אדם יש לו עסק אצל מלכות, פעמים שהוא נותן כמה ממון עד שמגיעין אותו אצל המלך. פיון שהגיע אצל המלך, ספק עושה שאלתו, ספק לא עושה. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא יורד אדם לתוך שדהו, ראה אשכול שבפר, תאנה שבכרה, רמון שבכר, מגיחו בסל והולך לירושלים וכא ועומד באמצע העזרה ומבקש רחמים על עצמו ועל ישראל ועל ארץ ישראל, שנאמר, השקיפה ממעון קדשך וגו' וברך את עמך וגו' ואת האדמה. ולא עוד, אלא

עץ יוסף

והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלש פעמים בכל יום. בעל המאמר דורש סמוכין שמיד אחר פרשת בכורים כתיב היום הזה ה' אלהיך מצוה וגו' והוא דורש מצוה לעשות וגו' את ה' האמרת היום וגו' על התפלה, ולכאורה נראה שהמדרש דורש השלשה לשונות נשתתנה נכרעה ונברכה על שלש תפלות, וענו בספר תפארת הגרשוני פרשת נשא וענו מה שכתבתי עוד בענין: והבכורים עתידין. כן צריך לומר:

ענין יוסף

שצריכה פונת הלב, כמו שדדשו חכמינו זכרונם לברכה על הפסוק לעבדו בכל לבבכם, וכונת הפסוק כאן לומר דאף על פי שלא שייכים עכשו דין בכורים הנזכרים גריש המאמר מכל מקום תקנתו לכם היום הזה מיד לעשות וגו' ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך, רצונו לומר שלש התפלות שבלב צריך לעשות אותם בכל לבבך ובכל נפשך ולא תסיק אדעתך פיון שהתפלות לא באו אלא תמורת הבכורים שיבטלו על ידי החרבן אם כן לא חילי התפלות אלא לאחר החרבן, לזה אמר שאינו כן אלא היום הזה ה' אלהיך מצוה וגו' שהתפלות מתחילים היום מיד שהיום הזה ה' אלהיך מצוה לעשות את הדברים האלה על ידי כל לבבך וגו' דהינו על ידי תפלות וכנזכר לעיל (זבחי שמואל):

שקנה אומר, איני זן היום הזה ה' אלהיך בת קול ואמרה לו, ונותן פרי חדש לחב האחרת. אמר רבי הקדוש ברוך הוא, אותה, שנאמר, באע"ה. מי הוא. שומר הקדוש ברוך הוא. צור ישראל, מושל היום הזה ה' אלהיך הוא את ישראל. ונת בארבעים שנה בעל הזה. אלא כך אמר כאלו היום הזה קב והודעתם לבניך ולו ה'. את החקים, אלו את החקים ואת ודקדוקי סופרים. מצוה אחת לאמרת שנאמר, ושמרתי

תזכה לשנה הבאה. תבות ארבע תבות אלה הבאה, כדרך הנותן צדי החקים, אלו המדרש שהם דברים נסתרים ועשיתם אתם. נראה מיתר כי בהחקים והמל החקים האלה ואת המל ועל המשפטים אלא ה' הפסוק היום הזה ה' אל

אֲתָהּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי
 בַּחֲלֵב אִמּוֹ: פ' חמישי ל'כב עֵשֶׂר הַתַּעֲשָׂר אֶת
 כָּל־תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה
 שָׁנָה: כג וְאִכְלָתָּ לְפָנָי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

לקט בהיר

אם זה טעות צידו ודאי שיכול אמה ואדרבה צריך אמה להחירו ולהדריכו בדרכ האמת (צל"ד): (כז) שכל אלו אין זהם חיסור בשר בחלב מדאורייתא, וכבר נחבא בפ' משפטים שדרושים אלו יולאים מדכתיב ג' פעמים "גדי" מדהוי ליה לומר לא תבשל בשר בחלב, אבל ג' פעמים לא תבשל א' לבישול וא' לאכילה (אחר הבישול) וא' לאיסור הנאה, וכן כתיב רבינו שם וז"ל: גדי פרט לעוף שאינו בהמה, גדי פרט לחיה שאינה בהמה דאע"ג דחיה בכלל בהמה אלא קרא יתירא ומפקיע, גדי ולא אה בהמה טמאה, אבל בהמה טהורה דלאו גדי כגון פרה ורחל איתרצו מקראי דקתני בבבלייתא בגמ' עכ"ל: (כז) פ"י לקלקל תבואה חדשה כשהיא רך ועדיין בנמי אמותיהם פ"י בלועה בשבלים,

חיסור אל תחירם צפניהם (שס): לא תבשל גדי. ג' פעמים, פרט לחיכ"י ולטופות ולבכמה עמאה (ספרי - חולין ק"יג): לא תבשל גדי וגו' עשר תעשר. מה ענין זה אלל זה אמר להם הקב"ה לישראל לא תגרמו לי לבשל גדיום של תבואה"י עד שהן צמעי אמותיהן, שאם אין אחס מעשרים מעשרות כראוי כשהוא סמוך להבשל אני מוליא רוח קדים והיא משדפתן שנאמר (מ"ג י"ט כ"ו) ושדפה לפני קמח"י (תנח"י), וכן לענין בכורים"י: (כז) שנה שנה. מכאן שאין מעשרין מן החדש"י על הישן (ספרי): (כג) ואכלת וגו'. זה מעשר שני (שס) שכבר למדנו ליתן מעשר

והיאך תגרמו שלא לקלקל, אם עשר תעשר, ואע"ג שרבינו אין דרכו להביא סמוכים ודרושים במקום שאין הכרח פשוט הענין, כאן יש לומר שהוכחמו מדהפסיק באמנע מאכלות אסורות עם מאמר כי עם קדוש אתה, הלא זאת שייך גם על בשר בחלב והיה לו לאומרה בסוף אחר בשר בחלב, בזה הראה שרצונו לקשר לא תבשל עם עשר תעשר (מ"ל): (כז) קמה היא תבואה שנגמרה ועומדת לקצור, והביא מקלל את סנחריב שהיה שדופה ונפסדת לפני קמה: (בט) פ"י צפ' משפטים וצפ' משא אמר הכתוב ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' ולא לא תבשל וגו' (לברש), ושם ודאי שיש לדרוש סמוכים כי מה ענין בשר בחלב לבכורים ולמועדות, אבל עיקר הענין לגבי מעשר נאמר, כי בכורים דבר מועט הוא ואין נחשדין עליו, לזה מביאו רבינו כאן (בד"א): (ל) הוא הדין להפך מן הישן על החדש כן הוא משמעות שנה שנה, וכן הוא בספרי משנה לתבואה, אלא אורחיה דמלתא נקט שרואה להרויח כי הישן שיה יותר שכבר נמיינש הלחלוהים ממנו, שאם רואה לוותר ללוי ולעני אין צריך להמתין עד שנה הבאה יכול ליתן לו מתנות חוץ מן המעשר (מ"ל), גם אשמעינן רבותא שלפעמים הישן

אור החיים

לגר וכו' (כ"ב) ואסר אפילו אינה ראויה לגר ונתישבו על צורין, אלא שראיתי שם במסכת ע"ז (ס"ח). שהקשה הש"ס כשאמר נבלה שאינה ראויה לגר אינה נבלה הקשה וז"ל ורבי מאיר"י (כ"ב) הווא למעוטי סרוחה מעיקרא, ורבי שמעון, סרוחה מעיקרא לא אילטריך קרא ע"כ, ולפי דברינו מה מקשה הש"ס לר"מ והלא לסברת ר"מ אין מקום

לדרוש דרשת ר"ש כמו שכחצנו, ואולי כי לרווחא דמלתא אמר קן בגמרא אפילו אם תמלא לומר שיסבור דרשת ר"ש"י יכול להעמידה בסרוחה מעיקרא אבל אחר האמת אין קושיא לר"מ וכמו שכחצנו, וכפי זה אחר האמת"י) גם ר"מ יסבור (כר"ש) בסרוחה מעיקרא דעפרה צעלמא כסברת רש"י ואינו צריך קרא:

אור בהיר

ולא אמר אל משה דיבר ה'. קמא) שלפי דעתו יש טעם נכון בשנינו. קמב) פ"י מה יענה ר"מ על מה ששינה הכתוב. קמג) פ"י לו יהיה שלא די דרשתו לתרץ השינוי. קמד) שדי דרשת ר"מ לתרץ השינוי א"כ מהיכן ידע ר"מ סרוחה

לאשראה שכנ
 עבדך חמרך
 תורה וענה בך
 קדם יי אלקה ו
 יסני מנה ארת
 קממלה ארי יר
 די יתרי יי
 שכנתה תמן
 אלקה: כה ותת
 פספא בידך ו
 יתרי יי אלקה
 פספא בכר ו
 בתורי ובענא
 ועתיק ובכר די
 ותיכול תמן קך
 את ואנש ביה
 בקריוך לא תי

ראשון ללוי שנה
 ישראל וגו', ונה
 שנאמר (שם ל"א) ו
 זה מעשר אחר
 התבואה מרובה
 נפשיך. כלל: בב
 ובכל אשר תי
 הפרע מפורש ול
 וכו' (ח"כ בבבלייתא ד"י
 לא תעזבנו. מו

ופטריות, ומה הפרו
 שני (גמר'): (לג)
 הכתוב אומר קן, נש
 שם רבינו

סדרת
שנים
לענין רש"י
חולוארש
ויולורייט
מאבים
[מנחם קיי]

דבר
הקשר
ענין שולח
מר נחמיה
(ס)

[מנחם קיי]
מנחם קיי
מנחם קיי

[מנחם קיי]
מנחם קיי
מנחם קיי

[מנחם קיי]
מנחם קיי
מנחם קיי

[מנחם קיי]
מנחם קיי
מנחם קיי

[מנחם קיי]
מנחם קיי
מנחם קיי

[מנחם קיי]
מנחם קיי
מנחם קיי

[מנחם קיי]
מנחם קיי
מנחם קיי

מאימתי פרק ראשון תענית

ט

לינוקא דרש ליקיש. זן אחומו על ר' יוחנן ולאחר מיתוהו של ריש
לקיש כדמוכח לקמן: אמר. ינוקא לרי יוחנן מלי עשר חמשר:
איל ינוקא. והכתיב לא נמו: שובלו. כלומר שיגעו דולוראטי
הוא יעשה לי ממויל: לרי הושעיא. הורה אור
דבר. דלמריה לי משמיה: אולתה עשר שחחעשר

עשר חמשר. והי איתא בסופרי עשר חמשר זה כל תפילה
אדען היולא הקדה שנה חזן לי אלף תפילה ודען
שחייב חמשר רביה ופרקמטייה וכל סוף רוחים מעין חיל זה כל
הזה מלי למומר זה תפילתן מלי כל רבית רביה ופרקמטייה
וכל דבר שמזוין בו והכי נמי איתא

בגדה היולא הקדה שנה [שנה]
כלומר אם לא חמשר שדך כהוגן
לא יהיה קר אלף היולא מן הקדה
כלומר לא יעשה שדך אלף כפי
משמרתו שדך קודם לכן דעתי היולא

מן הקדה כלומר מה שהיה רגיל
להולא לחמשר מן הקדה ומשנה
בחדש אחד שהיה עשיר והיה לו שנה
שעשה אלף כר והיה חתום עשיר
טעל ק' כוין לחמשר ומפרים כל
בגדה וכן עשה כל יונו כשחלה
למות קרא לבט ולומר לו בני דע

שנה זו שלמי מוריש קר עושה בכל
שנה וסנה אלף כוין והיה שפתיש
ק' כוין חמשר עשירי ומה חזון
הקודם ועמד הכן במקומו וטעה האלף
אלף כוין כאשר היה עושה בחיי האלף
והפרים ממנה ק' כוין כשנה שניה
כשחלה וזכרה שכן שמעשך היה דבר
גדול ואמר שכן עשה כל יונו כשחלה
תחמטת הקדה ולא עשה כי אם מה

כוין נקטער עליו ושמע קרוביו שדך
מיעט ולא הפרים ומשך בחו סלם
אלו מלוכסים לבנים ושחמים חמשר
לסם כדמוכח לי שחלם שמחים
בנקלתי חזרו לו נלעטר עליו כי
גרמת קר כי הרעה הולת ומשני מה
לא הפרת חמשר כדלוי העבד כל
וראה כי מחלה כשנה הקדה לידך
כיות בעל הבית והקב"ה כהן שהיה
המשך חלקו ליון לעניים ועכשו
שלא הפרת חלקו לו היה הקב"ה
בעל הבית והמה כהן שחן שדך
עושה (ו) מה שהיה עושה מחלה

אלף כוין והפרים קר מזה כוין
והיה דכתיב (במדבר ה) וזהו את
קדשו לו יהיו כלומר כשחלם חמשר
כהוגן לא יהיה לו אלף הקדשים
כלומר המשך ועל זה חזרו חכמים
המשך משמרתו בסוף כל שאל
ויהיה לו אלף חמשר כדכתיב
(שמיים ה) וזעז מומר יעשה חופה
דדעתי המשך דחשנה' כהן ובחומר
(ט) לו' לו' סוף וכן כתיב כי עשרת
למודי כרע יעשו בך אהה וכו' נקן
החופה' פי' היולא מן הקדה
כלומר ואם לאו שחן אהה מפריש
העשור יהיה לאוהו היולא לקדה
דעתי עשו הרשע כלומר שיקחנה
העובדי טובים:

העובדי טובים:
תלמוד

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

הנחות הכיב
(ח) ושי' רש' ספר ט'
(ב) כמותו סוף ומס' ד'
והכתיב סוף על מ'
מזכרת כשני על מ'
לכתיב: (ג) ידע כי
מכתב כו' שם י'
עולם אלף לחמשר עובדי
לשוח: (ד) חוס'
דע עבר כי ומה כהן
שחן שדך שנה היה
מה שהיה שוח:

6

לענין רש"י
חולוארש
ויולורייט
מאבים
[מנחם קיי]

דבר
הקשר
ענין שולח
מר נחמיה
(ס)

[מנחם קיי]
מנחם קיי
מנחם קיי

[מנחם קיי]
מנחם קיי
מנחם קיי

[מנחם קיי]
מנחם קיי
מנחם קיי

[מנחם קיי]
מנחם קיי
מנחם קיי

[מנחם קיי]
מנחם קיי
מנחם קיי

[מנחם קיי]
מנחם קיי
מנחם קיי

[מנחם קיי]
מנחם קיי
מנחם קיי

[מנחם קיי]
מנחם קיי
מנחם קיי

כראוי, רוח אחת של קדים אני מוציא ומשדפתן, כמה דאת אמר, ושדפה לפני קמה (מלכים ב' י"ט).

74 (יח) עֵשָׂר תַעֲשֶׂה. עֵשָׂר, בְּשִׁבִיל שְׁתַּעֲשֶׂה. עֵשָׂר, כְּדֵי שְׁלֹא תִתְחַסֵּר. רָמָז לְמִפְרָשֵׁי יָמִים, לְהַפְרִישׁ אֶחָד מִן עֲשָׂרָה לְעֲמִלֵי תוֹרָה. וְאֵת כָּל תְּבוּאֹת זְרַעַךְ, אִם זָכִיתָם, סוּף שֶׁהֵם יוֹצְאִין לְזֶרַע הַשָּׂדֶה. וְאִם לֹא, סוּף שֶׁהַיּוֹצֵא הַשָּׂדֶה מִתְגַּרְהַב בָּכֶם, זֶה עֲשׂוֹ, דְּכִתִּיב בּוֹ, וַיִּלְךָ עֲשׂוֹ הַשָּׂדֶה לְצוּד צִיד (בראשית כ"ו). דְּבַר אַחֵר, אֵת כָּל תְּבוּאֹת זְרַעַךְ. אִם זָכִיתָם, סוּפָךְ לְמִיפֶק לְחַקְלָךְ וְחָמִי עַל מַה צָרִיךְ מֵטֶר, וְתִתְפַּלֵּל וְתַעֲנֶה. וְאִם לֹא, סוּף שֶׁשׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין לְקַבֵּר אֶת כְּנִיָּהֶן בַּשָּׂדֶה. שָׁנָה שָׁנָה. אֵין מַעֲשָׂרִין מִשָּׁנָה לְחִבְרָתָהּ, דְּבַרֵּי רַבֵּי עֲקִיבָא.

עז יוסף

(יח) עֵשָׂר, בְּשִׁבִיל שְׁתַּעֲשֶׂה. נִלְמַד מִהַכֹּפֵל דְּהֵינָה דִּי לּוֹמֵר עֵשָׂר אֵת כָּל תְּבוּאֹת זְרַעַךְ אֵלֹא לּוֹמֵר בְּשִׁבִיל שְׁתַּעֲשֶׂה, וְאֵף עַל גַּב דְּזָה הוּי נִסְיוֹן וְהַתּוֹרָה אִמְרָה לֹא תִנְסוּ אֵת ה', כְּבַר דְּרִשׁוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנָם לְבַרְכָה בְּפֶרֶק קַמָּא דְּתַעֲנִית דְּבַמַּעֲשֶׂה שְׂרִי לְנִסְיוֹנֵי לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁנֵאמַר הִבִּיאוּ אֵת כָּל הַמַּעֲשֶׂה אֶל בֵּית הָאוֹצֵר וְיֵהִי טָרֵף בְּבֵיתִי וּבְחִגּוּנֵי נָא בְּזֹאת וְגו': בְּשִׁבִיל שְׁתַּעֲשֶׂה. הָא דְלֹא קָאֵמְרֵי עֵשָׂר וְתַעֲשֶׂה, לְמִי שֶׁרַב בְּנֵי אָדָם מַעֲשָׂרִים וְאֵינָם מִתַּעֲשָׂרִים, אִמְנָם בָּא הַכְּתוּב לּוֹמֵר שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁבְּכָל הַמַּצּוֹת אִסוּר לּוֹמֵר אֶעֱשֶׂה מִצְוָה זוֹ בְּשִׁבִיל שְׁתַּעֲשֶׂה עֲשִׂיר, אֲבָל בְּעֵינֵי הַמַּעֲשֶׂה רִשְׁאֵי לְעֵשָׂר בְּשִׁבִיל שְׁתַּעֲשֶׂה וְכו' (ר"ף): עֵשָׂר, כְּדֵי שְׁלֹא תִתְחַסֵּר. הַכְּזוּנָה פִּי יֵשׁ כָּלֵל גְּדוּל בְּדַקְדוּק שֶׁבִּגְנוּן פֶּעַל הַדְּגוּשׁ מִשְׁמַשׁ דְּבַר וְהִפְכוֹ, וְתַעֲשֶׂה הוּי עֲתִיד מִבְּגִין פֶּעַל, וְאִם כֵּן תַּעֲשֶׂה הוּא כְּמוֹ שְׂיֵאמַר תְּסִיר הַעֲשֶׂה מִמֶּךָ כְּמוֹ וְדָשְׁנוּ אֵת הַמַּצּוֹת שְׁרִצוּנוּ לּוֹמֵר הִסְרַת הַדָּשָׁן, וְכֵמוֹ בְּכָל תְּבוּאֹתֵי תִשְׂרֵשׁ, וְאִם כֵּן הִכִּי קָאֵמַר אִם עֵשָׂר הָרִי מוֹטֵב, וְאִם לֹא תְּסִיר הַמַּעֲשֶׂה מִמֶּךָ, אוֹ הִכִּי קָאֵמַר וְאִם לֹא תְּסִיר מַעֲשֶׂה מִמֶּךָ שְׁלֹא יִהְיֶה לָךְ מִמֶּה לְתוֹן מַעֲשֶׂה כִּיִּהְיֶה עוֹבָדָא דְלַעֲיִל סִימָן י': רָמָז לְמִפְרָשֵׁי יָמִים כו'. בְּמַסְכַּת תַּעֲנִית פֶּרֶק קַמָּא הִבִּיאוּ תוֹסֵפוֹת בְּשֵׁם הַסְּפָרִי זֶה לְשׁוֹנוֹ, עֵשָׂר תַּעֲשֶׂה אֵת כָּל תְּבוּאֹת זְרַעַךְ הַיּוֹצֵא הַשָּׂדֶה, אֵין לִי אֵלֹא תְּבוּאֹת זְרַעַךְ שְׁחִיבָת בְּמַעֲשֶׂה, רַבִּית וּפְרָקְמִטִּיא וְכַל שְׂאֵר רִנְחִים מִצִּוּוֹ. תְּלַמּוּד לּוֹמֵר אֵת כָּל, דְּהוּא מְצִי לְמִימַר אֵת תְּבוּאֹת, מֵאִי כָּל, לְרַבּוֹת רַבִּית וּפְרָקְמִטִּיא וְכַל דְּבַר שְׁמֵרוּיחַ בּוֹ עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וְנִרְאָה שְׁכֵן צָרִיךְ לּוֹמֵר כָּאֵן, שְׁלֹא תִתְחַסֵּר. אֵת כָּל תְּבוּאֹת זְרַעַךְ רָמָז לְמִפְרָשֵׁי יָמִים לְהַפְרִישׁ אֶחָד מִן עֲשָׂרָה לְעֲמִלֵי תוֹרָה, הַיּוֹצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה אִם כו': שְׁתַּעֲשֶׂה הַשָּׂדֶה מִתְגַּרְהַב בָּכֶם. רְצוּנוֹ לּוֹמֵר שְׁתַּעֲשֶׂה זְרַעַךְ יִהְיֶה לְאוֹתוֹ הַיּוֹצֵא הַשָּׂדֶה: לְמִיפֶק לְחַקְלָךְ וְחָמִי עֲלֵמָא צָרִיךְ מֵטֶרָא, וּמִתְפַּלֵּל וְעַנֶּה. כֵּן צָרִיךְ לּוֹמֵר (אוֹת אֶמֶת) וְכֵן הוּא בְּיַלְקוּט, וּפְרוּשׁוֹ, חַקְלָךְ שָׂדֶה, אֲבָל בְּרַבְּנֵי בְּחַיִּי סֹדֵר זֶה הַגְּרָסָא כְּמוֹ כָּאֵן, לְכֵן נִרְאָה לְקַיָּם הַגְּרָסָא שְׁלִפְנֵינוּ עַל מַה צָרִיךְ מֵטֶר מִשׁוּם דְּאִיתָא בְּתַעֲנִית ט' דְּלַפְעָמִים מֵטֶר בְּשִׁבִיל יְחִיד וּבְשִׁבִיל עֶשְׂב אֶחָד: אֵין מַעֲשָׂרִין מִשָּׁנָה לְחִבְרָתָהּ. פְּרוּשׁ, מִפִּירוֹת שָׁנָה זוֹ עַל פִּירוֹת שָׁנָה שְׁעֵבְרָה וְלֹא מִפִּירוֹת שָׁנָה שְׁעֵבְרָה עַל פִּירוֹת שָׁנָה זוֹ מִשׁוּם דְּכִתִּיב הַיּוֹצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה, וְעִנּוּ תְּרוּמוֹת פֶּרֶק א', רֵאשׁ

שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי וְאֲשׁוּבָה אֵלֵיכֶם
 אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְאָמַרְתֶּם בְּמַה נָּשׁוּב׃
 הַיְקַבֵּעַ אָדָם אֱלֹהִים כִּי אַתֶּם קֹבְעִים
 אֹתִי וְאָמַרְתֶּם בְּמַה קֹבְעֵנוּךְ הַמַּעֲשֵׂר
 וְהַתְרוּמָה׃ ט בְּמֵאָרֶה אַתֶּם נֹאֲרִים וְאֹתִי
 אַתֶּם קֹבְעִים הַגּוֹי כָּלֹ: ד הֵבִיאוּ אֶת־כָּל־

מִן קִנְיֵי וְלֹא נִטְרַתֶּן
 תּוֹבוּ לְפִלְחֵנִי וְאֶתְפְּנִי
 בְּמִימְרֵי לֹא־טָבָא לְכוּן
 אָמַר יְיָ צְבָאוֹת וְאִם
 תִּימְרוּן בְּמָא נְתוּב׃
 ה הִירְגוּ גְבַר קָדֵם דִּינָא
 אֲרִי אֲתוֹן מְרֻזִין קְדָמִי
 וְאִם תִּימְרוּן בְּמָא
 אֲרֻנָּא קְדָמְךָ
 בְּמַעֲשֵׂרְיָא וּבַתְרוּמָתָא׃
 ט בְּלוּטָא אֲתוֹן מִתְלַטִּין וְקְדָמִי אֲתוֹן מְרֻזִין עֲמָא כּוּלְהוֹן׃ י אָמַר נְבִיא אִיתוּ יְת כָּל

מַעֲשֵׂרְיָא לְבֵית אוֹפְיָ
 וַיְהִי פְרָגוּס לְדְמוֹשָׁם
 בְּבֵית מִקְדָּשֵׁי וְנִסּוּ ו
 קְדָמִי בְהֵרָא אָמַר
 צְבָאוֹת אִם לֹא אָפְי
 לְכוּן יְת כְּפִי שְׁנָי
 וְאֲחִית לְכוּן טוּבָא
 דְּתִימְרוּן מִסַּת׃ יא וְאִ
 לְכוּן בְּמִחְבְּלָא ו
 יִחְבַּל לְכוּן יְת א
 דְּאַרְעָא וְלֹא תִתְכַּל
 גּוֹפְנָא בְּחֻקְלָא אָמַר
 צְבָאוֹת׃ יב וַיִּשָּׁב
 יְתִכוּן כָּל עַמְמֵיָא אֲר

לומי אתם קובעים: (י) וי
 לנס

מצודת דוד

י טרף. ענין מזון, והוא מ
 ידי טריפה: ובהנוגני. מלע
 ארובות, חלונות. כמו ואר
 יא: והריקותי. ענין חולה
 קלה יא ג: בלי. הוא כמו
 יא וגערתי. ענין זקק נזיפ
 והוא מושאל ממחוסר בניי ה
 הילול ושבת. כמו אשרי הא

התבואות, עד שלא יהיו
 האוכל התבואה, ולא ישח
 וגוי. הגוים ישבתו אתכם

טרף בבית. ללויים ולכו
 כך תשובו מן העבירות
 מכם בפורענות אחרת.
 והמעשרות כראוי, אמטיר
 עד בלי די. פירש אדוני
 לכם כלים ואוצרות: טר

רבותינו ובדקו על שמן של
 וסמכו רבותינו על דברי ו
 בר צדוק, שהיו אומרים:
 אלא איכ רוב ציבור יכולי

רש"י
 העמדותי אחר פורענות הרצה ומילי כלים ואתם
 אינכם כלים: (ח) היקבע אדם. רבותינו פירשו
 (ר"ה טו:) לשון גזילה, ולשון ארמי הוא: המעשר
 והתרומה. שאתם גוזלים מן הכהנים ומן הלויים,
 היא גזילתי: (ט) במארה אתם נארים. על עון
 זה, שאני שולח קללה צממטה ידיכם, ואף על פי כן

מצודת דוד

י טרף. ענין מזון, והוא מ
 ידי טריפה: ובהנוגני. מלע
 ארובות, חלונות. כמו ואר
 יא: והריקותי. ענין חולה
 קלה יא ג: בלי. הוא כמו
 יא וגערתי. ענין זקק נזיפ
 והוא מושאל ממחוסר בניי ה
 הילול ושבת. כמו אשרי הא

התבואות, עד שלא יהיו
 האוכל התבואה, ולא ישח
 וגוי. הגוים ישבתו אתכם

מדרשי חז"ל

מברגיש לרב אשי: אי הואי התם הוה אמינא ליה היכי
 קבעך במה קבעך ואמאי קבעך, וממילא הוה ידענא,
 ואיהו סבר מילתא דאיטורא קאמר ליה. (ר"ה כו.)
 ט במארה אתם נארים וגוי. אמר רבי יוחנן: ישבו

כציתם. אינכם כלים מלפני והנחתי לי הנפשות
 לגבות מהם דיני צניהנס. וכן תרגם יונתן ואתון
 דצית יעקב מדמן דמאן דמית צעלמא הדין דינייה
 פסיק, כלומר אתם סגורים לומר דיני צעל שאין
 עוד ליפרע מננו. ורבותינו פירשוהו (סוטה ט.) לא
 שניתי לא הכיתי אומה ושניתי לה, אבל אתכם

מצודת דוד

י טרף. ענין מזון, והוא מ
 ידי טריפה: ובהנוגני. מלע
 ארובות, חלונות. כמו ואר
 יא: והריקותי. ענין חולה
 קלה יא ג: בלי. הוא כמו
 יא וגערתי. ענין זקק נזיפ
 והוא מושאל ממחוסר בניי ה
 הילול ושבת. כמו אשרי הא

התבואות, עד שלא יהיו
 האוכל התבואה, ולא ישח
 וגוי. הגוים ישבתו אתכם

מדרשי חז"ל

מברגיש לרב אשי: אי הואי התם הוה אמינא ליה היכי
 קבעך במה קבעך ואמאי קבעך, וממילא הוה ידענא,
 ואיהו סבר מילתא דאיטורא קאמר ליה. (ר"ה כו.)
 ט במארה אתם נארים וגוי. אמר רבי יוחנן: ישבו

הַמַּעֲשֵׂר אֶל-בֵּית הָאוֹצֵר וַיְהִי טָרֶף בְּבֵיתִי
 וּבַחֲנוּנֵי נָא בָּזֹאת אָמַר יְהוָה יְצַבֹּאות
 אִם-לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם
 וְהִרִיקֹתִי לָכֶם בְּרֶכֶה עַד-בְּלִי-דֵי:
 יֵא וְגַעַרְתִּי לָכֶם בְּאֹכֵל וְלֹא-יִשְׁחַת לָכֶם
 אֶת-פְּרֵי הָאֲדָמָה וְלֹא-תִשְׁפֹּל לָכֶם הַגֶּפֶן
 בַּשָּׂדֶה אָמַר יְהוָה יְצַבֹּאות: יב וְאֲשֶׁרוּ
 אֶתְכֶם כָּל-הַגּוֹיִם כִּי-תִהְיוּ אִתָּם אֶרֶץ

מַעֲשֵׂרָא לְבֵית אוֹצְרָא
 וַיְהִי פְרָנוּס לְדַמְשָׁשׁוּיִן
 בְּבֵית מִקְדְּשִׁי וְנִסּוּ פְעֹן
 קְדָמִי בְהִרְאָא אָמַר יי
 יְצַבֹּאות אִם לֹא אֶפְתַּח
 לָכוֹן יֵת פְּנֵי שָׁמַיָא
 וְאֶחִית לָכוֹן טוֹבָא עַד
 דְּתִימְרוֹן מִסַּת: יא וְאִזְוֹף
 לָכוֹן בְּמַחְבְּלָא וְלֹא
 יִחַפֵּל לָכוֹן יֵת אָפָא
 דְּאֲרַעָא וְלֹא תִתְפַּל לָכוֹן
 גּוֹפְנָא בְּחַקְלָא אָמַר יי
 יְצַבֹּאות: יב וְיִשְׁכַּחוּן

יִתְכוֹן כָּל עַמְמֵיָא אֲרֵי תְהוֹן אִתּוֹן יִתְבִּין בְּאֲרַע בֵּית שְׁכֵנְתִי וְעַבְדִּין פְּה רְעוּתִי אָמַר יי

רש"י

אומי אהם קובעים: (י) ויהי טרף. יהי מזון מזוי לשמשי: (יא) וגערתני לכם באוכל. נחמיל וגוס האוכל
 לכם את תזנאת השדה והגפן: (יב) ארץ חפץ. ארץ שחפלי בה:

מצודת ציון

(י) טרף. ענין מזון, והוא מושאל ממזון החיה הבאה על ידי טריפה: ובחננוני. מלשון בחינה ונסיון: נא. עתה: ארובות. חלונות. כמו וארובות השמים נפתחו (מלאכי ז ב): והריקותי. ענין הזלה ושפיכה. כמו על הארץ יריקו (קהל יא ג): בלי. הוא כמו אל ולא: די. ענין הסיפוק: (יא) וגערתני. ענין זעקת נויפה: תשכש. ענין חסרון הפרי, והוא מושאל ממחוסר בניס הנקרא שכול: (יב) ואשרו. ענין הילול ושבח. כמו אשרי האיש (מלאכי ז ב): ארץ. רוצה

מצודת דוד

כמו שנאמר בנחמיה (י ט): ויהי טרף בביתי. למען יהיה מזון מצוי לאנשי ביתי, הם הכהנים והלויים: ובחננוני. בחנו אותי בהמצוה הזאת אם אני משלם גמול המצוה: אם לא. הוא ענין שבועה, כמו אם לא בתים רבים וגו' (ישעיה ה ט). ורוצה לומר הריני נשבע שאפתח לכם בשכר זה את ארובות השמים, ואשפוך דרך שם לכם ברכה. והוא ענין גוזמא והפלגה: עד בלי די. רוצה לומר כל כך ירבו

התבואות, עד שלא יהיו הגרנות די להם להחזיק את הכל: (יא) וגערתני לכם. כעבורכם אגער בהארבה האוכל התבואה, ולא ישחית עוד וכי: ולא תשכש. רוצה לומר הגפן לא תחסיר לכם את פריה: (יב) ואשרו וגו'. הגוים ישבחו אתכם לפי מרבית ההצלחה: כי תהיו אתם ארץ חפץ. רוצה לומר ארצכם תהיה ארץ הממלאת חפץ ורצון יושביה, כי לא תחסר כל בה:

רד"ק

טרף בביתי. ללויים ולכהנים העובדים לפני, ומתוך כך תשובו מן העבירות הנזכרות, ואם לא אפרע מכם בפורענות אחרת. אבל אם תביאו התרומה והמעשרות כראוי, אמטיר עליכם ואריק לכם ברכה: עד בלי די. פירש אדוני אבי ז"ל עד שלא יספיקו לכם כלים ואוצרות: טרף. כתרגומו פרנוס. ותרגם

מדרשו חז"ל

רבוחינו וברקו על שמן שלא פשט איסורו ברוב ישראל, וסמכו רבוחינו על דברי רשב"ג ועל דברי רבי אלעזר בר צדוק, שהיו אומרים אין גוזרין גזירה על הציבור אלא א"כ רוב ציבור יכולין לעמוד בה, דאמר רב אדא

7 (י) ברכה עד בלי די. מאי עד בלי די, עד שיכלו →

חִפְּץ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: פּ יִגְחֲזְקוּ עָלַי
 וְדַבְרֵיכֶם אָמַר יְהוָה וְאִמְרַתֶּם מִה־נְדַבְרֵנוּ
 עָלֶיךָ: יִדְאִמְרַתֶּם שׂוֹא עֶבֶד אֱלֹהִים וּמַה־
 בָּצַע כִּי שָׁמְרֵנוּ מִשְׁמֵרְתּוֹ וְכִי הִלְכְנוּ
 קְדֻרָנִית מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת: טו וְעַתָּה
 אֲנַחְנוּ מְאֹשְׁרִים וְזָדִים גַּם־נִבְנוּ עִשִׂי
 רִשְׁעָה גַם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וַיִּמְלְטוּ: טז אִזּוּ
 רְשִׁיעַיִן אֶף אֲחַקְיָמוּ עֲבָדֵי חַטָּאָה אֶף נִסְיָאוּ קָדָם יי וְאֲשַׁתּוּבוּ: טז בְּכֵן מְמַלְלִין דְּחִלְיָא

צְבָאוֹת: יִגְחֲזְקוּ קְדָמִי
 פְּתַנְמִיכוֹן אָמַר יי וְאִם
 תִּימְרוּן מַה אֲסַנְיָא
 לְמַלְלָא קְדָמִי:
 יִדְאִמְרַתּוֹן לֹא לְהַנְאָה
 מִן דְּפִלַח קָדָם יי וּמַה
 מְמוֹן נִתְהַנִּי לְנָא אַרְי
 וְטָרְנָא מִטְרַת מִימְרִיה
 וְאַרְי הִלְכְנָא בְּמִפְּיכוֹת
 רִיחַ מִן קָדָם יי צְבָאוֹת:
 טו וְכַעַן אֲנַחְנָא מִשְׁבַּחִין

רש"י

מאשרים אנו אוחס על מעשה רשעים: גם בחנו
 אלהים. לומר נראה מה יוכל לעשות לנו: וימלטנו.
 מן הרעה ולא נכשלו: (טו) אז נדברו וגו'. אנו
 משיב על דבריכם, או נעשות הרשעים רשעים

מצודת ציון

לומר בארץ: חפץ: ענין רצון: (יג) חזקו. ענין קושי:
 (יד) שוא. ענין חנם: בצע. ענין תועלת. כמו מה בצע
 (נכאשים לו טו): קדורנית. ענין שחרות. כמו שמש וירח
 קדרו (יחל ד טו), ורצה לומר שתוח ובהכנעה:
 (טו) מאשרים. משבחים: נבנו. מלשון בנין: בחנו. מלשון
 בחינה ונסיון: וימלטנו. ענין הצלה:

מצודת דוד

(יג) חזקו וגו'. רוצה לומר דבריכם חזקים וקשים עלי:
 ואמרתם. ואם תאמרו מה נדברנו עליך: (יד) אמרתם.
 רוצה לומר אשיב לכם, זהו מה שאמרתם דבר שוא
 הוא לעבוד את האלהים, כי לפי רוב רוממותו לא
 יחשב בעיני עבודת האדם אשר בעפר יסודו: ומה
 בצע. או מה תועלת בא לנו אשר שמרנו הדברים
 שצוה לשמור, ואשר הלכנו קדורנית שחוח ובהכנעה

מפני ה'. וכאילו יאמרו, או אינו משגיח בשפלים, או אינו משלם גמול המעשה: (טו) ועתה. רוצה לומר
 הואיל ועתה ראינו שאין תועלת לשמור משמרת המקום, הנה אנחנו משבחים את האנשים הזדים שלא חששו
 על משמרת התורה: גם נבנו. רוצה לומר טובה כפולה בא לעושי הרשעה, כי גם המה קיימים כבנין, וגם
 בחנו את אלהים לדעת אם יוכל תת עונש על עון, והנה נמלטו מן העונש ולא השיגם, והמה אם כן בטובה
 ועמדו על החקירה: (טז) אז נדברו יראי ה'. בזה ישיב על אמריהם, לומר, הנה דעו כי אז, כששמעו יראי

רד"ק

(יד) אמרתם. מבואר הוא: (טו) ועתה. גם כן מבואר
 הוא: (טז) אז נדברו יראי ה'. כי המאמר שהוא הוא
 מאמר אנשים שלא יבינו דרכי ה' ומשפטי,ו
 וכשישמעו יראי ה' הדברים מהאנשים האלה הכופרים

יתבין בארע בית שכינתי ועבדין בה רעותי:
 (יג) חזקו. שב להוכיחם על מה שהיו אומרים כי אין
 דין ואין דין: מה נדברנו. שב הפעל פעול לרוב
 החמדת הדבור, וכן הנדברים כך (יחזקאל לג ל):

מדרשי חז"ל

הוא מקשיב להם, שנאמר אז נדברו יראי ה' וגו', אין
 דיבור אלא נחת שנאמר ידבר עמים תחתינו. (שבת סג.).
 מחשבת טובה הקב"ה מצרפה למעשה, שנאמר אז נדברו
 יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו', ליראי ה'
 ולחושבי שמו. (קידושין מ.).
 רבי חנינא בן תרדיון אומר: שנים שיושבים ואין ביניהם
 דברי תורה הרי זה מושב לצים, שנאמר וכמושב לצים

שפחותיכם מלומר די. (שבת לב:).
 (טז) אז נדברו יראי ה' וגו'. מנין לשנים שיושבים
 ועוסקין בתורה ששכינה עמהם, שנאמר אז נדברו יראי
 ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו', מאי ולחושבי שמו,
 אמר רב אשי: חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה,
 מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. (ברכות ו.).
 שני תלמידי חכמים הנוחין זה לזה בהלכה, הקדוש ברוך

דיי גבר עם חבר
 ושמיע קדם יי וגו'
 קדמוהי ואתפתיב סג
 דכרניא קדמו
 לדחליא דיי ולדמחשנ
 ליקרא שמייה: יי ויד
 קדמי אמר יי צבא
 ליומא די אנא עח
 למעבר סגלתא ואח
 עליהון כמא דאח
 גברא על בריה דפלאח

והטובים הלכו קדורנית מ
 לידבק צמעיהם הרעים,
 מלפני וחק על פישאמי
 הקשכמי ושמעמי ולוימי לנ
 מצודו
 (טז) ויקשב. ענין האונה: ספו
 מחשבה: (יז) סגלה. ענין אוז
 ס: וחמלתי.

להקשיב אמריהם, ושמעם
 למען לא יקופח שכרם ל
 (יז) וזהו ל'י. אמריהם יהי
 היום שהוא יאצור מעשי
 יחמול איש על בנו הנוהר

בהשגחת האל בתחתונים,
 ומרבים בדברים האלה, ו
 שימצאו בשכלם כי כל דר
 עול: ויקשב ה'. האל ית
 להם שכרם בזה: ויכתב ס
 כלשון בני אדם שכותבים
 אין שכחה לפניו יתברך.
 (שמות לב לב), כל הנמצא
 והנה יראי ה' וחושבי ע
 עולם. ופירוש חושבי שמו

לא ישב, אבל שנים שיוש
 שכינה ביניהם שנאמר אז נ
 מ
 (יח) ושבתם וראיתם בין
 ושבתם וראיתם בין צ
 לאשר לא עבדו, היינו צד

סוף ז"ה. וסרתם מן הדרך, על ידי שתבחרו
 בזמירת הרע המעורב שם ותקראו ח"ו נרגן
 מפריד אלוף כאמור, וכלל ח"ו ימין בשמאל,
 ותחת שלש רגזה ארץ תחת עבד כי ימלוך
 ושפחה וגו' (שם ל, כה-כז^מ), ועל ידי זה
 נעשה התגברות הדינים הצאים מצד השמאל
 שהוא הגבורה^מ, ולכך ח"ו צאה הקללה.
 ועל כן גבי קללה לא נאמר תיבת את, כי
 כל עיקר ציאת הקללה הוא על ידי שאין
 שם יחוד ח"ת, שהוא יחוד ח"ו שהוא סוף
 המדרגה אל הא' להכניע שמאל צימין
 כאמור על ידי שיראה הטוב בכל דבר, רק
 שאינו רואה כי אם חלק הרע שצו ומפריד
 א' שהוא אלופו של עולם משכינתיה השוכן
 בסוף המדרגות, ועל ידי זה נעשה
 התגברות השמאל, וצאה ח"ו על ידי זה
 הקללה, וזהו וסרתם מן הדרך אשר אנכי
 וגו' ללכת אחרי אלהים אחרים, שהוא כאמור
 לעיל בשם הבעש"ט נבג"מ כי מיד
 שוסרתם ותאחזו צהרע ונעשה הכנעת ימין
 בשמאל כזיכול נקרא עבודה זרה ללכת אחרי
 אלהים אחרים כאמור.

ובל זה אשר לא ידעתם, על ידי שאין
 לכם דעת ואמונה זו^י שתדעו שלית
 אחר פנוי מיניה, שגם שם הוא למנוס

אלהותו יתברך, כי מי שיש לו דעת זה
 בזדלי יאחו צמיים וטוב שזהדבר ולדבק את
 עצמו עם הדבורים שבסוף המדרגות לאלופו
 של עולם, שהוא צחינת יחוד ח"ת האמור
 אלל הצרכה, ועל ידי זה ישפיע הצורה ז"ה
 שפע רב טוב צרכות אמן נחם סלה ועד
 בילח"ו:

אעשר תעשר (יה, כג), עשר בשביל שתתעשר
 (שבת קי"ט). ובמדרש (מנחותא ראה יח)
 חיתא, עשר בשביל שלא תתחסר, עשר בשביל
 שתתעשר, רמז למפרישי ימים להפריש אחד
 מעשרה לעמילי התורה.

להבין זה, על פי מה שאמרו בש"ס (קה"ר
 א, יג) אין אדם מת וחלי תאוותו
 בידו, וצארנו במקום אחר (ע"י פ' מטות דף
 מלו) שכוונת הש"ס אינו אומר שזה אי
 אפשר למנוס שיהא אדם בעולם שיהא לו
 מדת הסתפקות, כי החוש יכחיש זה, פי
 עינינו רואות כמה אנשים שלמים שיש להם
 מדת הסתפקות, אך הוא על אומן שהן
 במדרגות מיטה כמ"ש (ברכות יח) רשעים
 בחייהם וכו', כי מאן דנחית מדרגיה וכו'
 (חגיג קל"ה), וזהו אין אדם מ"ת דייקא וחלי

ח) ע"י ספר צפנת פענח פ' שמות דף ו ע"א וד"ל: כי יש ג' מיני גלות וכו', ואז תחת שלש רגזה
 הארץ, תחת עבד כי ימלוך, ושפחה תירש גבירתה, כי בזמן שהנשמה שולטת למעלה במות אז הוא
 כמלך על כסאו שכל האברים מוכרחין לעשות רצון הנשמה לעסוק בצורך גבוה בעבודת ה' ותורתו,
 מה שאין כן אם גרמו העונות שירדה הנשמה בגלות תחת רשות האברים ששם שליטת היצר הרע
 והטמא, אז עבד כי ימלוך ושפחה תירש גבירתה והיצר הרע שליט ומושל בכל האברים שמוכרחין
 לעשות רצון היצר הרע וכו' יעו"ש. (ט) ממשיך את עצמו עם החלק המדה העליונה למקום הצמצום
 יותר, ובאין עליו אותן הדינים ח"ו. (פ) פנחס דף תיא). (י) כי הסיבה המביאה להבחירה לבחור דרך
 אחד מטוב ורע הוא על ידי הדעת (פ' שלח דף שצו), ומיעוט הדעת הוא על ידי מיעוט האמונה, שהיא

וכו' י"א, אבל צריך הרואה ו
 יהיה במדרגה זו כי אם
 הסתפקות, כמ"ש (אבות פ"ד מ'
 השמח בחלקו, שזהו נקרא
 עבד שאלנו אין שום חסרון
 המדרגה צדי שיהיה לו מז
 ידי נתינת מעשר, שסגולת
 להביאו למדרגה שיהא לו ו
 להיות נקרא עשיר צאמת, ו
 וזהו כוונת המדרש עשו
 שתתעשר, ומפרש בע
 חטעה לומר כי כל עיקר
 המעשר יהיה בשביל שיתעשר
 וזה אינו, כנודע שאין לך פנ
 ועוד שאנו רואים כמה ו
 ואינם מתעשרים בפועל שני
 הרצה. לזה מסיים המדרש
 בשביל שלא תתחסר, פי' כי
 לך עשר בשביל שתתעשר הו
 שלא תתחסר, שלא יחסר ו
 ימנא לך תמיד חלי תאוותך ו
 במדרגות מ"ת, אלל אדרבה ו
 מעשר חוכה למדת הסתפקות
 שידמה צעיק תמיד שאיך ו
 טוב, שזהו סגולת המעשר כל
 נקרא עשיר צאמת, כמ"ש
 השמח בחלקו. ולזה יכוון
 בשביל שיתעשר, פירוש בשב
 הסתפקות על ידי קדושת

פתח ושער להכנס בה לדעת. (פ)
 קנ וד"ל: אין אדם מ"ת, ר"ל אד
 אחר המותרות, מה שאין כן הצו

ספר מאור זיניט ז"א

מורה"ק רבי מנחם גרות מ"ת דק"ק טבארנאבי
 מסת' מצינו גבש"ט

וכו' (י"א), אצל כריך הרואה על האמת שלא יהיה צמדריגה זו כי אם להיות לו מדת הסתפקות, כמ"ש (אבות פ"ד מ"א) איזהו עשיר השמח בחלקו, שזהו נקרא עשיר באמת, עבור שאצלו אין שום חסרון. אך לצא לזה המדריגה צדי שיהיה לו מדה זו, הוא על ידי נתינת מעשר, שסגולת מדה זו הוא להציאו למדריגה שיהא לו מדת הסתפקות להיות נקרא עשיר באמת, כמבואר למעלה. וזוהו כוונת המדרש עשר וכו' בשביל שתתעשר, ומפרש בעל המאמר שלא חטעה לומר כי כל עיקר כוונת נתינת המעשר יהיה בשביל שימעשר בפועל בגשמי, וזה אינו, כנודע שאין לך פנייה גדולה מזו. ועוד שאנו רואים כמה שנותנים מעשר ואינם מתעשרים בפועל שיהא להם ממון הרבה. לזה מסיים המדרש ומפרש, עשר בשביל שלא תתחסר, פי' כי מה שאמרתי לך עשר בשביל שתתעשר הפי' הוא בשביל שלא תתחסר, שלא יחסר לך תמיד, ולא ימנא לך תמיד חצי תאוותך כמו באותן שהן צמדריגות מ"ת, אלא אדרבה על ידי מלות מעשר מוכה למדת הסתפקות, שלא תתחסר, שידמה צעיך תמיד שאינך חסר תמיד מכל טוב, שזהו סגולת המעשר כאמור, ואז תהיה נקרא עשיר באמת, כמ"ש איזהו עשיר השמח בחלקו. ולזה יכוון צנותן מעשר, בשביל שימעשר, פירוש בשביל שיצא למדת הסתפקות על ידי קדושת מצוה זו, שאין

זו פנייה, אלא אדרבה לשם שמים להיות זוכה למדריגה להיות שמח בחלקו ויהיה נקרא עשיר:

ועל זה נאמר (מלאכי ג, י) וצמנוני נח בזאת אם לא אפתח לכם וגו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די, ודרשו רז"ל (שבת ל"ג:) עד שיצלו שפתותיכם מלומר די. והנה לפי הפשוט אין ימנא זה שיהיה אדם בעולם שכשישלח לו הקב"ה ברכה יאמר די, והלא אין אדם מת וחצי תאוותו צדו. אך הוא כאמור למעלה, שעל ידי מצוה זו יצא למדת הסתפקות, ותמיד בכל מה שימתן לו הקב"ה יאמר די, וזהו עד שיצלו שפתותיכם וכו', רצה לומר עד שתצאו למדריגה זו על ידי מצוה מעשר שיצלו כו', שתלכו מצחינת של אדם מת ותצאו למדריגת חי מדריגת הצדיקים (ברכות י"ח, וז"ל קס"ד). וכל זה על ידי מצוה מעשר שיש לו סגולה זו שתצא על ידו הצרכה של השפעת הקדושה העליונה להיות נשפע עליו מלמעלה להיות לו מדת הסתפקות תמיד.

ובמ"ם המדרש ואמר, רמז למפרישי ימים, פירוש אותן הפרושים הפורשים את עצמם מעסקי העולם ויורדים לעסוק בים התלמוד, יפרישו גם כן אחד מעשרה לעמילי התורה, דנודע שיש עשר שכליים שהן עשר ספירות, והעשירית הוא מדת מלכות צחינת שכינה (ז"ל רפ"א) השוכנת בצחותונים וצלב האיש הישראלי השלם, שעל

פתח ושער להכנס בה לדעת. (פי' ויצא דף קנו). י"א) וכ"ה בספר תולדות יעקב יוסף פי' יתרו דף קנ וז"ל: אין אדם מ"ת, ר"ל אדם רשע הנקרא מת (ברכות יח:) אין חצי תאוותו בידו, כי תמיד ירדוף אחר המותרות, מה שאין כן הצדיק הנקרא חי (שם) משיבוע לכל ח"י ר"צוק, שהוא רעוא נקרא שובע, כי אין רצונו במותרות, וק"ל. ע"כ.

שלמה המלך ע"ה צרכה ה' היא תעשיר ולא יוסיף עלב עמה [משלי י"ב], דהרי אמרו [קה"א ח' ל"ד] דהין אדם מת וחלי תאוותו בידו ויש לו מנה רונה מאתוס, אבל צרכת ה' הקצ"ה נותן לו גם מדות טובות מידת הכסחפקות. והיינו עשר בשביל שתתעשר, ולא תתחסר לך על ידי שהוסיף להתאוות עוד יותר ממנה שתצדק קודם שנעשית עשיר, [והיינו על ידי] שיהן לך ה' מדה טובה מדת

הכסחפקות מג.

עשר העשר בשביל שתתעשר ושלח תתחסר כי על ידי המעשר יתעשר בתצוה בכל שנה ושנה בתוספת מרובה. אך לכאורה הוא ממש שלא לזרך כי המאכל מהצדך במעיו [ויקרא כ"ו ה' ורש"י] וההצוה ישן מפני חדש תולידו [שם י'], נמלה העושר ההוא בתצוה אין בו תועלת, אלא שלריך להוליד מעשר שני הרבה לירושלים, וכי ירצה הדרך והתצוה ע"כ לריך לפדותו בכספו ולהעלותו לירושלים לאכול שם שלמים ולהאכילו ללווי, נמלה עוד מתחסר כספו, וע"כ לריך בעמון שלא תתחסר על ידי זה. ופירשהו בזה הפסוק [קהלת ה' ט'] אורב כסף לא ישבע כסף ומי אורב בהמון לו תצוה.

[עשר העשר וגו' למען תלמד ליראה את ה' חלקיך]. ו"ל הטעם שאמר הקצ"ה עשר בשביל שתתעשר, וכתוב [מלאכי ג' י'] ובתנונו נא צוהת, במלות מעשר [תענית ט' ע"א], דדרך אדם להתאוות לעושר, ולא דיברה התורה אלא כנגד ה"ה"ר, דהרי בלימוד התורה ג"כ מלינו [משלי ג' ע"ז] אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד,

ממוצא הגרון והשי"ן והסמ"ך ממוצא השינים. וזה שהוסיפו תיבת שלא, לפי שאחרי שדרשו כאילו כתב עשר תתחסר, הוקשה שאי אפשר לומר שיצוה השי"ן שיעשר ועל ידי כן יתחסר, אלא שהוא כאילו כתוב עשר או תתחסר, ואתיא כמ"ד דלא בעינן או לחלק דממילא משמע, וכדאיתא פרק ח' דב"מ דף צ"ד ע"ב. וזה שאמר עשר שלא תתחסר, היינו כפי הענין, אבל הדרשא תדרש עשר תתחסר כלומר עשר או תתחסר.

מב. ז"ל התנחומא: "עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר עשר כדי שלא תתחסר רמו למפרשי ימים להפריש אחד מן עשרה לעמלי תורה. את כל תבואת זרעך אם זכיתם סוף שהם יוצאין לזרוע השדה ואם לאו סוף שהיוצא השדה מתגרה בכם זה עשו וכו'". והנה יוצא מדברי מרן, שהרמו למעשר מפרשי ימים הוא מלשון "היוצא וגו'", וצ"ל דהמדרש אסיפא דקרא עשר תעשר קסמין. אבל בחזקוני כתב: "עשר תעשר לרבות סהורה, תנחומא". הרי שמפרש דמכפילות עשר תעשר קרריש. וע"ע מש"כ בעין יוסף לתנחומא. (מג) עיין לשון מרן בת"ס עה"ת ס"א א' עשר (הא').

ובאם יזדקך טבעו ממילא יעלה גרה ויהא מותר לנו לה, ולא נעקרה עי"ן מלוא מהתורה, כי הרי מלוא קיימת לעולם שהחזיר שגם בטבעו ועי"ן לא יעלה גרה יהי אסור לעולם. והא תינה אותן שיהיו אז בחיים ישחנו טבעם וישחרו ממילא, אבל אותן שנתערב לנו בתצויל או בין החיות אחרות שלא נזדקך טבעו קודם מיתהו יהי אסור לעולם, ולכך לא מיקרי דבר שלי"מ ודו"ק לט).

*עשר העשר. בספרי התחסר מ. והקשה תו"ט פ"ג דדמאי משנה ז' והי דע"ן והי"ת מתהלפוס וכאלו כתוב תחסר, מ"מ מה שייך עשר תתחסר, ו"ל כמו דכתוב הו תתחסר ותלוא דברי יאשי ור' יונתן אי או לחלק מא). וי"ע דהין זה ענין לפלוגתא הבי"ל כלל כמוצן. וקושיא זו בעלמא [קשה] למ"ש בתוס' בתענית דף ט' ע"א היוצא השדה היינו עשו איש שדה, ו"ל נמי או העשר או התן לאיש שדה, והלא לא כתוב או צקרה. ובמדרש תנחומא [י"ח] היתה עשר העשר היוצא השדה היינו הסוחרים שיוצאים לפרגמטיא והנו מעשר לעמלי הורה ויתעשרו, עיין שם מב) ורמב"ן. ו"ל שיהא אמת דכשזו קם זה נופל, כשאלו מעשרים לעמלי הורה ויתעשרו יוצאי שדה צפרגמטיא יתחסר עשו היוצא שדה כ"ל, ואחת דבר הכתוב שתיים זו שמענו, עשר תתחסר, מה שיטערו ישראלים יוצאי השדה לפרגמטיא ע"י אותו מעשר יתחסר עשו היוצא שדה, ולא נלמדך להוסיף אקרא או תתחסר.

*עשר העשר. אמרו חז"ל [התנחומא י"ח] בשביל שתתעשר ואמרו עוד בשביל שלא תתחסר. וי"ל ע"ד שאמר

לח) וכן כתב הרמ"ע (בעשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ד פ"ד): "שעתיד הקב"ה לחדש בריאתו בשני סימנים שעכשיו אינו אלא מפריס פרסה והוא עתיד להעלות גרה. ומה שהעיד הכתוב עליו והוא גרה לא יגר (ויקרא י"א ז'), אינו עתיד כדברי הקמחי אלא פועל עבר הוא" ע"ש. וכעין זה באור החיים: "והוא גרה לא יגר, פי' תנאי הוא הדבר, כ"ן שהוא לא יגר אבל לעת"ל יעלה גרה ויחזור להיות מותר".

לט) מאמר זה הושווה לנדפס בח"ס ויקרא ק"א ב' מרשימתו של רפ"ס זצ"ל (*). מב) בספרי לפנינו ליתא. אך בפסיקתא דרב כהנא י"א, תנחומא כאן י"ח, ובילקוט ר' תצ"ג, הובא דרש זה, ובוה"ל: "עשר בשביל שלא תתחסר". מא) דברי התו"ט באו כאן בקיצור, והגנו להעתיק לשונו: "עשר תעשר שלא תתחסר. ואין תימה כי העי"ן והחי"ת

(* בהערות למאמר זה שאבנו ממקורות שהובאו בשער יוסף רב"ט מעט צרי (להג"ר יוסף צבי האלפערט זצ"ל אב"ד שאמקוט) אות ח'.

ספר גרות משה ה'אלט
אבות סוס

לא ראה את ענים עד שצעקו. אך כל זמן שהאדם צועק עבור עצמו אינו עולה למעלה כלל. רק עבור גלות השכינה כמבואר בספרים. [לקוטים]

[יא] ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך ולביתך אתה והלוי והגר אשר בקרבך. [יב] פי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו. [יג] ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי. [יד] לא אכלתי באני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת שמעתי בקול ה' אלהי עשיתי ככל אשר צויתני. [טו] השקיפה ממעון קדשך מן השמים וכרדך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש.

76 [יא] ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך. הנראה לי, דהנה הזוהר הקדוש הוא קורא להמצוות יפקודי אורייתא עטין. והוא, כי אמנם בכל מצוה ומצוה יש בה עצות ודרכים איכה להגיע אל עבודת הבורא וממנו יסייע לאהבת ה' יתברך ולדביקותו וליראתו כל הימים. כמו שיש במצות ציצית סיוע וסגולה ולא תתורו אחר ללבבכם ואחרי עיניכם כמבואר בפסוק (במדבר טו, ט). ובמצות תפלין למען תהיה תורת ה' בפיך (שמות יג, ט). וכדומה בשאר המצוות כמבואר לכל מבקשי ה'. והנה כן במצוה הזאת מצות בכורים יש בה ענין לימוד למדת הסתפקות בכל דבר להיות שמח בחלקו, כמו שאמרו (אבות פ"ד מ"א) 'איזהו עשיר השמח בחלקו'.

והנה יש שני בחינות בהשפע הבאה לו לאדם. יש שבא לו מסטרא דקדושה והוא תמיד בשלימות, כמו שאנו אומרים בברכת המזון (ברכת רחם נא) פי אם ליןך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה. היינו כשהשפע באה מהקדושה ומלאה לא תחסר כל בה. וזהו מלא ברבת ה' (דברים לג, כג). ומשביע לכל חי רצון

(תהלים קמה, טו). כי כשבא מהקדושה הנה נשבע הרצון ואין חסר לו עוד. וזה [שאומרים ב] ברכת הזן ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו. כשבא מטובו הגדול אין חסר כלום. ולזה מסיים פאמור פותח את ידך כו'. וזה גם כן ומכל טוב [לעולם] אל יחסרנו (ברכת הטוב והמטיב) - כשבא מבחינת 'כל טוב' יחוד של מעלה הנה הכל מלא בלי שום חסרון. ולהיפך בהשפעה מסטרא אחרא ח"ו נקראת צמאה, כי מי שיש לו מנה רוצה מאתים ולא יכול למלאות תאוותו כי כל מה שיש לו מבקש עוד יותר. וזה שהיה ענין מצות הבכורים, שיהיה לו שלימות בכל אשר לו ושמחת בכל הטוב וגו'.

והנה כן הוא בעניני צרכי עולם הזה השלימות ומדת הסתפקות. וכן הוא גם כן בעניני עבודת השי"ת ב"ה בחינת השלימות והסתפקות, היינו שיסתפק האדם במה שחנן לו אלקים בחכמה בינה ודעת, ויראה להסתכל בעצמו תמיד ולפקח על כל דרכיו, ולא יאמר בלבבו לאמר לעלות במעלות הגדולים אם כי ראה יראה רעהו גדול ממנו בהשגתו וצדקתו. הנה הוא אך בתומו יתהלך כל הימים. אם כי מחויב האדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי. בכל זה אם אינו בכח השגתו וקדושתו אל יהרהר אחריו חלילה. וח"ו אל יקנא לרדוף אחריו חלילה. אך יהיה לו מדריגתו לשלימות אתו, ויודה לה' וישמח בחלקו כשאומר בכל יום שלא עשני עובד כוכבים שלא עשני עבד וכו' שלא עשני אשה.

ובשבי"ז זה הענין אומרים בפרשת בכורים ארמי אבד אבי, וכן בהגדה 'מתחיל בגנות ומסיים בשבח' (פסחים קטז, א) - מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו הפקדם לעבודתו (הגדה של פסח), שזה מורה לנו ליתן תודה לה' על חלקו הישראלי אשר בו ואשר זכה להתקרב לעבודתו ית"ש, והלואי ישלים חלקו לפי הראוי לו לפי השי"ת ב"ה. וזהו פירוש ושמחת בכל הטוב, שיהיה לך שמחה ומדת ההסתפקות כאילו היה לך כל הטוב בשלימות בעולם הזה. והטעם: אשר נתן

לך ה' אלהיך ומשפע העליון כי הוא אשר עוד יש לומר ביכורים ולא יתקנא בחי מי שיש לו ביכורים, ומי הביא רק משה שיהיה שמח ובודאי לא נצו אבות (פ"ד מ"א) שהאדם צריך בהשגחת הבור על חבירו כי אלו וזה פירוש וז' אצלו הכ עוד רק מה ע במדריגה זו אז שיהיה לו ירצ שיש לו מנה שחננו אלקים. אל תתן לי (משי מט, ג) יחד עש אביון יותר. ול שלום. שיהיה כנ"ל. וזהו ש יותר מכולם. יעקב שלם - חסר לו כלוב שנאמר ושמח ובה נחא נ שמתחי נחלה וירשתו וירושה. ולבסו נתן לך - בנתי על הארץ) מסייג דמדת ההסתפ

ספר גאון שלמה זצ"ל

מגדל שלמה בבית מדרשו של רבי
א. מנחם גולדמן סניגוריה

לך ה' אֱלֹהֶיךָ - באה לך מהקדושה מה' ומשפע העליונה. כן בעניני העברות וְשִׁמְחָתָּהּ כי הוא אֲשֶׁר נָתַן לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אין להרהר אחריו כלל. והבן.

עוד יש לומר בדרך הנ"ל, כי סגולת מצות ביכורים להורות לאדם מדת ההסתפקות ולא יתקנא בחבירו כלל וכולם שווים לטובה, כי מי שיש לו שדות הרבה הביא מכל שדה ביכורים, ומי שלא היה לו רק שדה אחת לא הביא רק משדה אחת, עם כל זה המצוה הזאת שיהיה שמח בחלקו כי השי"ת נתן לו זאת ובודאי לא נצרך לו יותר. וזהו שאמרו במסכת אבות (פ"ד מ"א) 'איזהו עשיר השמח בחלקו'. שהאדם צריך להאמין שכל מזונותיו ועשרו הכל בהשגחת הבורא ב"ה, על כן לא יהיה לו קנאה על חבירו כי אין זה חלקו, ומה שהוא צריך יש לו ובודאי לא נצרך לו יותר.

וזה פירוש וַיֵּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם (במדבר ו, כו). שיהיה אצלו הכל שלימות בלי חסרון ולא ירצה עוד רק מה שיש לו הוא די. ובאם לא יהיה במדריגה זו אזי מה מועיל לו הברכה, כי כל מה שיהיה לו ירצה יותר כמאמר חכמינו ז"ל 'מי שיש לו מנה רוצה מאתים' ואינו שמח במה שחננו אלקים. וכמ"ש המהר"ם שו"ת ראש וְעֵשֶׂר אֶל תִּתֵּן לִי (משלי ל, ח). ובה פירשתי הכתוב (תהלים מט, א) יַחַד עֲשִׂיר וְאַבְיֹן. על ידי העשירות הוא אביון יותר. ולזה בברכת כהנים מסיים וַיֵּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם. שיהיה לך השלימות במדת ההסתפקות כנ"ל. וזהו שאמרו רבותינו ז"ל 'גדול השלום יותר מכולם'. וזהו שנאמר (בראשית לג, יח) וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם - שלם בממונו, וכו' (שבת לג, ב) שלא חסר לו כלום עוד. וזה היה ענין הביכורים שנאמר וְשִׁמְחָתָּהּ בְּכָל הַטּוֹב - במדת הסתפקות.

ובזה ניחא מה שיש לדקדק כפילות הלשון, שמתחיל (פסוק א) אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחְלָה וַיְרַשְׁמָהּ - כפל לשון נתינה, נחלה, וירושה. ולבסוף מסיים וְשִׁמְחָתָּהּ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ - בנתינה לחוד. וכן בברכת המזון (ברכה על הארץ) מסיים על הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לְךָ. מדת ההסתפקות בא לאדם שצריך לזכור כי

ערום יצא מבטן אמו, נמצא כל מה שיש לו היא מתנה. ולזה 'מתחיל בגנות ומסיים בשבח'. דהיינו גנות שאינו ראוי למתנה זו, ולכך מסיים בשבח להודות להקב"ה. אבל אם האדם חושב עצמו לגדול כי לפי מעשיו ראוי לו כל טוב, אינו נותן שבח להקב"ה. לכן מסיים הפסוק וְשִׁמְחָתָּהּ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ ה', שהכל הוא בדרך נתינה ותהיה שמח בהטובה כנ"ל. L

או יאמר וְשִׁמְחָתָּהּ בְּכָל הַטּוֹב וגו'. הנראה לי, כי רמז 'כל הטוב' הוא הצדיק, 'טוב' הוא הצדיק כמו שנאמר (ישעיה ג, י) אֲמָרוּ צְדִיק פִּי טוֹב, ובחינת 'כל' הוא בחינת יסוד שזהו מורה על צדיק יסוד עולם בחינת 'כל הטוב', והוא בחינת 'כלה טוב' - יחוד זכר ונוקבא על ידי צדיק יסוד עולם. ועל זה אמר הכתוב וְשִׁמְחָתָּהּ בְּכָל הַטּוֹב - שתשמח בהצדיק אֲשֶׁר נָתַן לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ, כי זהו מחסד עליון שנותן צדיק יסוד עולם בכל דור ודור שיתקיים העולם על ידו.

וזהו שנאמר כאן אַתָּה וְהַלְוִי. הנה בחינת 'הלווי' הוא הצדיק, כמו שנאמר (דברים לג, ח) וְהַלְוִי אָמַר תִּמְיָד וְאוֹרֵיךָ. וכן הלשון יְלֹוּהוּ אִישֵׁי אֱלִי (בראשית כט, לד). שכן בחינת הלווי מורה על הצדיק הנלווה אל ה' וכמו שנאמר (תהלים קד, כו) לוֹיִתָּן זֶה יִצְרָף לְשִׁחָק בּוֹ. פירוש, לוֹיִתָּן - הוא הצדיק כו', לְשִׁחָק בּוֹ - שהקב"ה משתעשע ושמח עם הצדיקים. והצדיק יסוד עולם הוא בבחינת היסודות כנ"ל ועל ידו הולכים ההשפעות. ולזה נאמר (תהלים קד, כז) כָּל־אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּן לְתֵת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ, היינו על ידי הצדיק הזה.

וזה וְשִׁמְחָתָּהּ אַתָּה וְהַלְוִי, שתשמח אתה שיש עמך לוי הוא הצדיק יסוד עולם. וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ - כי כן הוא הצדיק הוא כגור בעולם הזה, והוא בבחינת גלות בעולם הזה שעובר דרך עולם הזה כמו הגר, כי כל עניני עולם הזה וחפצו אינם נחשבים אצלו לכלום. וזה שתקנו חכמינו ז"ל (ברכות נח, א) 'כשרואה חכמי ישראל מחויב להודות להשי"ת ברוך שחלק מחכמתו ליראיו'. היינו שישבח ויתן תודה לה' שיש צדיק כזה בדור שיוכל לשכון

**רְשָׁעִים כַּמְעַט: כֹּא שְׁפָתַי צְדִיק יִרְעוּ רַבִּים
וְאוֹיְלִים בַּחֲסֵר־לֵב יָמוּתוּ: וְכַבְרַת יְהוָה →
הִיא תַעֲשִׂיר וְלֹא־יִוֹסֵף עֵצֶב עִמָּה: כַּגְּשָׁחוֹק**

כא שפּוֹתָא דְצַדִּיקֵי יִרְעוּ
סְגִיָּא וְשִׁטְיֵי בְּחַסְיוֹת
רַעֲיָנָא יָמוּתוּן: כַּבְרַתְתָּא
דְּאֱלֹהָא הִיא מַעֲתָרָא וְלֹא
גוֹסֵף פִּיבָא עִמָּה: כַּגְּבַר

סְפוֹתָא
טְבָא
בְּסוּגָא
חֹבָא
שְׁפוֹתֵיהּ

רש"י

צדיק ירעו רבים וגו'. שרצים אוכלים זכותו
ונתפילמו: (כג) ברכת ה' היא תעשיר ולא
יוסיף עצב עמה. אין לריך להתייגע להעשיר זו,
די צנכסה מה שהוא מצרכו: (כג) כשחוק לִבְסִיל
עשות זמה. עלת מטאים:

הנביא נאמר, שקרא על המזבח צנית אל (מ"א יג
ט), וירבעם אף על פי שיצטה ידו לא קיבל מוכחה,
שנאמר (שס טס ו) חל נא את פני ה' אלהיך וגו',
ולא אלהי, ואומר (שס) ומשג ידו כצראשונה, עובד
ומקטיר לעבודה זרה, ואף כסוף כן: (כא) שפתי

מצודת דוד

צדיק. המוכיח לבני אדם הוא כסוף נבחר, אבל לב
הרשעים היא קטנה כשיעור היותר מעט, רוצה לומר
רבים אוכלים מפרי שפתיו, כי יורה להם הדרך אשר
ילכו בה לטוב להם: ואוילים. אבל האוילים אשר לא
שמעו אליו ימותו כעבור חסרון לבם שלא כחנו דבריו:
(כג) ברכת ה'. הברכה שנותן ה' היא מעשרת את האדם, ועם
הברכה ההוא לא יצטרך להוסיף עוד עצבון
ויגיעה להרבות הון, כי יהיה די לו בהברכה הכאה: (כג)
כשחוק. כמו השחוק הוא דבר נקל כן נקל לכסיל

מצודת ציון
(כא) ירעו. מלשון מרעה, ורוצה לומר יאכילו:

אבן עזרא

ימותו טרם עת כלח: (כג) ברכת ה'. שיתן לצדיק
היא תתן לו עושר: ולא יוסיף. השם עצבון לצדיק
עצב עם הברכה, והפך זה בעצבון תאכלנה (בראשית
ג יז) והברכה להוסיף טוב, והמארה חסרון:
(כג) כשחוק, זמה. היא מחשבת הרעות, פירוש
כשחוק שהוא נקל לכסיל לעשותו, כן מעשה הזמה

כסוף שמדבר דברים נבחרים נחשבות ככסף צרוף
ונבחר: כמעט. למוד מהם מעט. פירוש אחר, לב
ענינו דעה, פירוש דעתם כמעט הוא נבחר הפך
לשון צדיק: (כא) ירעו. מלשון מרעה, כלומר ילמדו
רוב בני אדם, וחסר לב כנגד צדיק, ואוילים כנגד
רבים, כלומר ואוילים בעבור איש חסר לב שיתעם,

רבנו יונה

הברכה לא יצטרך לצער וטרדת מחשבה, כי מבלתי
רוב מחשבות יגיע ברכתו. ובמה שלא יגזור ה'
יחברך לתת לו אין הרבות מחשבות מועיל, כי אין
מחשבה מועלת. וכן כתיב שוא לכם משכימי קום
וגו' אוכלי לחם העצבים. והתכלית העולה מזה
שהצדיק מסתפק במה שחננו ה' יחברך ושמח בחלקו,
כי יודע הצדיק כי לא יוסיף הצער ממוץ עם הברכה
אשר ברכו ה' יחברך: עצב עניינו הצער והכעס, וכן
ודבר עצב יעלה אף (לקמן טו א): (כג) כשחוק לִבְסִיל
עשות זמה. כמו שהשחוק קל לבוא מן המחשבה, כי
השחוק מן התנועות הבאות פעמים רבות בלא כונה,
כן הפועל קל לבוא ממחשבת הכסיל, כי דרכו
לעשות כל אשר יום, ולא יפריש בין מחשבת החפץ

במחשבה לזקק הדברים, וקופץ ומדבר טרם יכלה
לדבר אל לבו: כמעט. עניינו רגע קטן, וכן כמעט
אויביהם אכניע (תהלים פא טו). כמעט כסדום היינו
(ישעיה א ט): (כא) שפתי צדיק ירעו רבים. מנהיגים
ויועצים רבים בטובה: ואוילים. גם הם את עצמם לא
ינהיגו ולא יבינו לאחריהם, גם לא יקבלו הנהגת
הצדיק ותוכחתו, ולא תסור מעליו אולתו וחסרון רוחו
עד יום מותו: (כג) ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף
עצב עמה. היא המעשרת את העשירים, ולא יוסיף
צער ודאגת ממון עם ברכת ה', כמו שכתוב יתן
לידירו שגא (תהלים קכו ב). ובא זה הענין על הצדיק
הנוצר, שאין הצדיק נבהל להונן ולא מרבה בצער
במיעוט עשרו, כי יודע הוא שאם יצו ה' אותו את

מדרשי חז"ל

למדתי, מדבור על דבור, וזה בא ללמד משלי על שלו,
משלו על שלו ילמד, לפיכך סטרתי אותו. אמר שלמה לא
אמרתי שתעלם פיך ותהא שותק ויושב, אלא חשוך שפתיך
מלהשיח בחכורך, וכן הוא אומר נצור לשונך מרע. (שם).
(כג) ברכת ה' היא תעשיר. זה שבת, שנאמר: ויברך

ההכלות מתקלסות, ומשא ומתן בעולם, והספניות פורשות
ביס, אמר ליה אנדרינוס יפה דברת. אמר לו לאותו אחד
שהיה למד על השתיקה שהיא יפה, היאך אתה למד על
השתיקה, בא לדבר עמד חברו וסטר על פיו, אמר ליה
המלך למה סטרתי אותו, אמר ליה מרי משלי על שלי

ק. שידע
ו למוכח
על עדו

ס דובכים
ושך. ענין

(כ) לשון

ל להשיב
(כ) בסף.

נה, ואחר
לי הפסק
יבר ודבר
שכל הוא
הוא בעל
זמיד הוא
לו העיון
קר שכלו
הנמצאות,
עיון רב,
ינו חושך
ון (לקמן י)
שון צדיק
להתיישב

ר"ג טו:).
רים ואהרן
יבר בחברו.
צאתי לגוף

מדים לפני
יפה, ואחד
למלך מרי
ליה אלולא
מלים חסד,

מסורת המדרש
א. א"ר איבו זה
שיפוטו של ממון וכו'
לעיל פ"א (יג) כה"ע.
וש"י.

7 א. (י) 'רֵאִיתִי אֶת הָעֵנִין' אָמַר רַבִּי אִיבּוּ זֶה שְׁפוּטוֹ
שֶׁל מְמוֹן דָּאָמַר רַבִּי יוֹדֵן בְּשֵׁם רַבִּי אִיבּוּ אֵין אָדָם יוֹצֵא
מִן הָעוֹלָם וְחֻצֵי תְּאֻנְתּוֹ בְּיָדוֹ אֶלָּא אִם אֵית לִיה מְאָה בְּעֵי
דִיעֲבָדוֹן תְּרַתִּי מְאָה וּמֵאֵן דָּאֵית לִיה תְּרַתִּי מְאָה בְּעֵי
דִיעֲבָדוֹן אַרְבַּעַה 'לַעֲנוֹת בּוֹ' רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי
לִוִי אִם זָכָה אוֹתוֹ אָדָם וְעָשָׂה מְמוֹנוֹ מְצוֹת וּמִתְפַּלֵּל
וְנִעְנָה בּוֹ הֵיךְ מַה דָּאֵת אָמַר (בראשית ל, לג) 'וְעִנְתָּה בִּי
צְדָקְתִּי וְגוֹ' וְאִם לֹא הוּא עוֹנָה בּוֹ וּמְקַטְרְגּוֹ דְּכַתִּיב
(דברים יט, טז) 'לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה' רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר זֶה שְׁפוּטוֹ

לעולם הבא אלא עם בעלי אומנותו, כפי מעשיו ופעליו, אני עם בעלי תורה ומעשים כמעשי, ואתה עם בעלי מעשים כמעשיך.

א. "ראיתי את הענין אשר נתן אלהים לבני אדם לענות בו", מהו "הענין" הזה שנתן הקב"ה בעולם לפני בני האדם כנסיון להתענות ולעמול בו ולהתגבר עליו, שעליו שלמה מדבר כאן וועיין לעיל א, יג. ועיין בתרגום שם וכאן, ששם מדובר בנסיון וכאן בעונש לנכשלים). אמר רבי איבו: זה שיפוטו של ממון — זה יצרו הרע של אדם המשתרר עליו לשפוט ולמשול בו ולהשליט עליו תאות הממון, ו"שיפוטו" — כלשון חכמים (ברכות סא): "יצר הרע שופטם", וזה ה"ענין" האמור בפסוק הזה, הוא מה ששלמה קורא לו למעלה (קהלת א, יג): "ענין רע" — "יצר רע", ותאות ממון זו היא קשה שכל תאוות הלב, וכמו — דאמר רבי יודן בשם רבי איבו: אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו — של ממון, מצוי — בידו, אלא, אם אית ליה מאה בעי דיעבדון תרתי מאה, ומאן דאית ליה תרתי מאה בעי דיעבדון ארבעה — אם יש לו מאה הוא רוצה שייעשו מאתים, ומי שיש לו מאתים רוצה שייעשו ארבע מאות, וכל סכום ממון שיהא בידו אינו כמחצית תאוותו, שתאוותו תמיד גדולה בכפלים ממה שיש לו.

וזהו שלמה אומר כאן: "לענות בו", כאשר — רבי יהושע דסכנין, בשם רבי לוי — אמר: הממון הזה של אדם, "פעמים נענה" — האדם לטובה על ידו, פעמים אינו נענה" (להלן י, יט). על ידו לטובה אלא שהממון "עונה" בו — מעיד עליו בדין שמים דברי קטרוג, להרע לו, שכן — אם זכה אותו אדם ועשה מממונו "מצות" — "צדקת" (עיין ויק"ר ג, א. שסתם מצוה בלשון אר"י היא "צדקה"), קנה לו בממונו זכות, ומתפלל ונענה בו, היך מה דאת אמר — כמאמר הכתוב בתורה, שאמר יעקב אבינו: "וענתה בי צדקתי ביום מחר" — מצות צדקה שעשיתי תענה בי עדות לטובה לפני הקב"ה לענות לי לתפילתי, וכמו שהקב"ה מבטיח על יד נביאו לעושה צדקה (ישעיה נח, ז-ט): "הלא פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית ... אז תקרא וחי' יענה, תשוע ויאמר הנני" (ועיין בויק"ר לד, יא), ואם לאו, ואם לא עשה צדקה בממונו, או כל שכן עם עשה בממונו בעושיק ובגזל, הוא עונה בו — עדות מרשיעה — ומקטרגו, שכן לשון "ענה" הוא לשון הגדת עדות, כמו — דכתיב: "כי יקום עד חמש באיש לענות בו סרה", "לענות" — להעיד, לקטרג, וזהו שלמה אומר כאן על תאות הממון "לענות בו", שהממון עונה באיש אם קטרוג אם זכות. ואילו — רבי יוחנן אמר: "הענין אשר נתן אלהים לבני אדם לענות בו" — זה שיפוטו של

לֹא־לֵהִיָּהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֶם וְלֹא תַעֲשֶׂה
 בְּמַעֲשֵׂיהֶם כִּי הָרַם תְּהַרְסֶם וְשִׁבַּר
 תִּשְׁבַּר מִצְבֹּתֵיהֶם: ^{כז} וְעַבְדְּתֶם אֶת
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךְ אֶת־לַחְמְךָ וְאֶת־
 מִימֶיךָ וְהִסְרְתִי מִחֻלָּה מִקֶּרְבְּךָ: ^{כח} שְׁבִיעִי
 לֹא תִהְיֶה מְשַׁלָּה וְעַקְרָה בְּאַרְצְךָ

תסגור למעשהוהון וקא תפלקהון
 וקא תעבד בעובדיהון ארי פגרא
 תפגרונו ותפרא תתבר קמתהון:
 כה ותפלקהון קדם יי אלקהון ויברך
 ית מיכך וית משתיך ואערי
 מרעין בישין מבינה: כו קא תהו
 מתפלא ועקרא בארעה ית מגן

לקט בהיר

רש"י

נח) ואינו מלשון זרע הכסף, אלא הוא מהכפולים ושורשו
 נרר (רא"ם): נט) פי' אל מעשה מאומרו ולא מעשה
 כמעשיהם של הגוים ותאמר כי הרס מהרסם להגוים ושבר
 תשבר מצבותיהם של הגוים, לא כן הוא, שאין אמה
 המהרסם, שנאמר והכחדתיו אנכי ה', אלא הפי' לא
 השתחוה לאלהיהם, ולא תעבדם (לאלהיהם) ולא מעשה כמעשיהם (שהם עושים לאלהיהם) כי הרס מהרסם (לאלהיהם) ושבר
 תשבר מצבותיהם (של לאלהיהם), ונפרט לפי הדרוש שדרשו חז"ל מאומרו ולא מעשה כמעשיהם ניוש ודרכי האמורי (כן
 פירש רש"י בחולין ע"ו. ד"ה דרכי) ארץ לומר שאינו שייך על שלפניו אלא על שלפני פניו (ש"א): ס) להם לאלהיהם,
 א"כ הם מצבות של אלהיהם שהרי נצטו להם: סא) פי' שייך למעלה על ועבדתם את ה' (רא"ם), ואל מעשה מאומרו
 בארץ שמחמת סגולת הארץ תהיה זאת אפילו לא מעשה רצונו של מקום חו"ש, אלא אומרו בארץ שסגולת הארץ חסייעך

אור החיים

כי טעם הכתוב הוא לג' סיבות, האחד להיות שרצה
 להזהיר שלא ידמה להאומות במעשיהם לזה אם לא
 היה מקדים לומר לא תשתחוה ולא תעבדם לא
 יעלה על דעת אנוש לומר שיכוון הכתוב לומר על
 מעשה חול שאין צו עבודה זרה שאסור ובהכרח
 לומר שאינו אומר אלא על מעשה איסור שהוא
 עבודה זרה אך אחר שאמר לא תשתחוה ולא
 תעבדם צוה גילה דעתו כי מה שאמר לא תעשה
 כמעשיהם הוא אפילו דבר שאינו ניכר שיש צו
 עבודה זרה והוא שלא ידמה להם לא במלצושיהם
 ולא בחגלחתם כלל, וכאן נכלל כל שהוא מיוחד
 למעשה הגוים כאמור בדבריהם ז"ל (שבת ס"ז.),
 והצ' להודיענו צא' כי כל מעשיהם יש צו עבודה
 זרה כי ה' יודע מחשבות בני אדם ויסוד כל דבר
 ואם כן כל העושה מעשה גוים הרי זה טועם מעון

עבודה זרה, והג' להיות שרצה לזוהר על הריסותם
 ושברונם לזה קדם לומר לא תשתחוה וגו' לומר
 שאם לא הרס ולא שיבר הנה הוא כעובד עבודה
 זרה כי ה' חופס על המחשבה בעבודה זרה ולריכין
 היכר לשלילת מחשבת עבודה זרה מלצם ואין היכר
 אלא בשבר מצבותיהם ואם לא יעשו כן הרי הם
 כעובדי עבודה זרה וזה לך האותי"ט, ולזה הולך
 לומר לא תשתחוה ולא תעבדם וגו' כי הרס לומר
 שבהעדר הרס הנה הוא עובר על לא תעבדם.
 ותמצא שהקפיד ה' על ישראל שלא עשו כן
 בכניסתם לארץ (שופטים ז'):
כה. ועבדתם את ה' יי' אולי שהוא נמשך
 עם מה שלמעלה כי כשישבר
 כח העבודה זרה ויכרום מצרריה בזה עובד את ה'
 וישפיע לו עוצה ויברך לחמו. ואומרו ואת

אור בהיר

רמב"ם שאין משבר אוחס, מתחס שחובב אוחס. רל) הלא במקום הזהיר על כל המורה עשה ולא תעשה.

יומיה אשלים
 אשלה קדמ
 ואשגש) ית כ
 לאנחא בהון ו

את צניח קר
 וקממתי"ט, ות
 שלה זכפל או
 פעלתי יש מקו
 האות"ט) ונקדו
 (ישעי" כ"ח כ"ח) וק
 מגזירת (ש"א ז' ט
 מגזרת (ישע
 מקויד"ט) (שם מ
 את מי רלותי)
 עזב דלים, והמ
 שחילו מגזירת
 ולא מ"ס שלה
 והמתי, כגון כ)
 והתי"ו מודגשח

מימדי"ט) פיר
 ותולדות החולי
 שיברך מימיו ש
 כידוע למשכילי
 חיים ישועט
 הצטיח הצורח
 המיס לא תהיו
 ז"ל
והפירתו ו
 להתעדן בטוב ו
 זה כל אוכל ח
 והוא אומרו לא

רלא) מה צרכה ש
 ג' דברים הללו כמו
 מרובים.

לא ציוה אותו, ושוב אמר בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, דהיינו בין היראים והשלמים גופא איכא חילוק רב, [בין] מי שעובד אלקים רק לעשות נחת רוח לפניו ובין לא עבדו דהיינו שעושה לטובת עצמו, ולא יתואר עליו עובד אלקים וכהנ"ל. והנה כמו שיש חולי הגוף כן יש חולה קשה מזה חולאת הנפש ר"ל, ואין רפואה למכתו רק בעזר הקב"ה, וכבר אמרו [קידושין ל:]: אלמלא הקב"ה עוזרו אין יוכל לו. ואקדים עוד, כי מי שעובד ה' לקבל פרס על זה נאמר ורם לבבך. ושכחת את ה' אלקיך, כיון שאין בו אהבה רק עבודה מיראה למלאות תאות עושר וכדומה, ובטוב (לא) ליבו ישכח עושהו, אבל העובד מאהבה אדרבא כשטוב לו מכיר יותר ויותר טובות הבורא, ופנוי מכל דאגות לעבודת הש"י שמו ויתעלה זכרו:

ו"ש ועבדתם וכו' וברך את וכו', דהיינו או כשיברך אתכם בכל תעבדו אותו, וזהו עבודה מאהבה שלא לקבל פרס, והסירותי מחלה מקרבך, או אסיר המחלה מקרבך חולי הפנימיות חולת הנפש שבפנים ואינה ניכרת לעין על דרך הבא לטהר מסייעין אותו סיוע שיש בו ממש מן השמים וק"ל:

76 ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך. מדקדים דמתחיל בלשון רבים ועבדתם, ומסיים בלשון יחיד את לחמך. נ"ל ע"פ שאחז"ל בכתובות [פז:]: כתיב לתת להם את אכלם בעתו, בעתם לא נאמר, שנותן לכל אחד בעתו כפי הצטרכותו ובזמן הראוי וצריך לו. והשתא אתי שפיר דאמר ועבדתם את ה' אלקיכם כולכם, וברך את לחמך לכל אחד בעת שיצטרך ובאופן הנאות לו לפי טבעו. ואמר והסירותי מחלה, ומקשין פשיטא כיון שיעבדו ה' שלא יהיה חולי. ונ"ל ע"פ

שאחז"ל [אגוז ג, ז] פת כמלח תאכל, ואמרו [מולין פד]. למדך תורה דרך ארץ שלא יאכל בשר וכו', ואמרו ז"ל [שם פד:]: כגון אגן לויין ואוכלים מפני תשות כח. והנה אדם בריא וחזק די לו בפת ומים ולא יאכל יותר, אלא מפני שאין אנחנו בשלימות בכריאות צריכין לאכול בשר ושאר דברים. וזהו שהבטיח כאן וברך את לחמך ואת מימך ולא תהיה צריך יותר, משום והסירותי מחלה מקרבך ותהיו בריאים. ואמר לא תהיה משכלה ועקרה בארצך, כי צער גידול בנים או חסרון בנים מחליש כח אדם עד לחלי, ולכן הבטיח סמוך לוהסירותי מחלה לא תהיה משכלה ועקרה. ומסיים את מספר ימך אמלא, כי הרמב"ן נתקשה למה אמר עקרה ולא עקר, וכתב משום דשכיח יותר בנשים. ולדידי נראה עפמ"ש תוס' כתובות [פג: ד"ה מ"פ] בשם ירושלמי דבנשים שכיח טפי מיתה מבאנשים דמתות ע"י צער לידה. והשתא אתי שפיר דאמר לא תהיה משכלה ועקרה, ויולדת בנים, ומ"מ את מספר ימך אמלא, וזה לא שייך באנשים כמובן, וק"ל: L

ועל דרך אחר נ"ל, ואקדים לפרש הקרא [ימיה י" ה] ארוו הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו, ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו. הנה במשנה אבות [ה, נפ] אמרו ז"ל ואל יבטחך יצרך שהשאל בית מנוס לך שעל כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד ועל כרחך אתה חי ועל כרחך אתה מת ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכו'. ונ"ל דידיע חקירת בעל העקרים אם הקב"ה חושב לאדם לפי המדותו נגדו שענשו גדול מאד ולא יהיה תכלית לעונשו, וגם המצות כעובד למלך עליון ית"ש ובלתי תכלית יהיה שכרו, או מחשב העון נגד האדם שהוא עפר מן האדמה, ומתחסד עמו הרבה בעבור שאנוש כחציר ימיו כציץ השדה וכו', ונגד זה יהיה גם שכר המצות לפי ערך

זה שפחות ערך עובד שכר המצות חושב הק' ובעבירה מתחסד עב לענוש קטן ערך כמ המלך, ו

וזהו שאמר הקרא | שמים על האו במדרגה יותר שמים שהארץ גרוע משמים משמים בעבור שמן שאני מרחיקו זה מזו גדול כאשר היה האדני נגד השמים, משום ג והיינו כגבוה שמים, כ מעל הארץ, גבר חסד כך חסדו על יראיו. לאדם נגד השמים לתו לענין עבירה ככה לפ חסד עליון עוד שכ הרחיק ממנו פשעינו הרחקת עבירה, כי הו: עפר אנחנו וכו', ולעו מדרגתו האמיתית כי מנעוריו. והנה אם כן כל מה שלבו חפץ ויך כי אין לענוש בעבדו ישוב ולא יחשב לו ה', אבל לא כן הוא דברינו והוכחה לדבר

והנה אמרו חז"ל ב מיתת צדיקים קשה מאד, והטעם כי הרבה והכין צידה משתוקקת לצאת ליו אבל רשעים שפגמו אחר מיתתם, קשה י עוד יחזור בתשובה כנ"ל פשוט. וזהו

סו כב סו/ס
הר"מ ז ארונה שמה בנין סו/ס
הוציא סו/ס א.ב.ג

לפרש צס"ד, דאיתא עוד שס (צצרכות) החילוק צין
 הדורות הראשונים לדורות האחרונים, דדורות הראשונים
 היו מכניסין פירותיהן דרך ערקסמון לחייבן צמעשר,
 ודורות האחרונים מכניסין פירותיהם דרך גגות דרך
 חלירות דרך קרפיות כדי לפטורן צמעשר, ופירש ישמח
 משה פ' יתרו (ד"ה עוד ציאור על) צשס נחלה יעקב
 וגם מדנפשי, דגם דורות האחרונים הפרישו מעשרות
 רק עשו צאופן שלא יחייבו, וכוונתם לשמים, דהסצרה
 החינוכה נותנת דאינו מלווה ועושה גדול ממי שמלווה
 ועושה, והא דהמלווה ועושה גדול מהאינו מלווה ועושה
 היינו משום דהייר מתגרה צו כצחום' ע"ז (ג' ע"א
 ד"ה גדול המלווה), וצברי דורות אחרונים דראשונים
 שהיו גדולים וכל הגדול מחצירו יצרו גדול הימנו (סוכה
 כ"צ ע"א), שייך סצרה הג"ל, חבל אחרונים הייר אין
 סוכן צס כ"כ ועל כן אינו מלווה עדיף.

וְלַפִּי דברי החת"ס יש לפרש עממן של אחרונים,
 דצברי דהראשונים לא היו להועים כ"כ אחר
 ממון ועשירות על כן עשו צדרך שמלווין ועושין דעדיף
 עפי, חבל אחרונים שלהועים אחר עשירות וחששו לנפשו
 חולי מחמת תאות ממון ילמדו שלא לשמה על כן עשו
 צדרך פטור, ומצוה צמהרש"א צסוטה (י"ד ע"א
 צחא"ג ד"ה וז"ל הקצ"ה) דעל מצוה שאינו מחויב רק
 איהו מכנים נפשי לחיוב יש שכר צעוה"ז, והיו סומכין
 שיחששו צאופן זה, ושפיר ילמדו חורה לשמה. ולדרך
 זה הי' אפשר לומר דעשר צשביל שחטעשר, הכוונה
 דיפריש מעשר צאופן שיוכל להחטעשר דהיינו צדרך פטור
 שצברה צעוה"ז, ומיושב מה שמקשין המפרשים על הא
 דעשר צשביל שחטעשר, איך נותנים חז"ל ענה לעשות
 על מנת לקבל פרס, ולהג"ל ייחא, שמה יצא שילמוד
 חורה לשמה שלא לשם עשירות. ושפיר מוצן דהדרש של
 ציערתי הקודש מן הצית עד שיראה פני הצית שייך
 לושמחה צכל הטוב.

וְשִׂמְחָת בכל הטוב. צילקוט פ' ראה (רמז חתל"צ) →
 איתא ושמחה צכל הטוב, אין טוב חלא
 חורה דכחיב (משלי ד' צ) כי לקח טוב, לפיכך משה
 מזהיר את ישראל (דברים י"ד כ"צ) עשר חטעשר וכבר
 האריכו המפרשים צציחורה, עיין צצני יששכר צמחמרי
 סיון (מחמר ה' אות י"ד), ולעיל (צפרשת ראה) הצחתי

ע"י עניים, ולהכי חסר היו"ד שמרמז על חכמה והצנה
 כידוע, דצבחה זו היחה צלי הצנה רק מעשה נסים.

וְיוֹמָתָק יומר לחרן קושיא הג"ל ולפרש הפסוק, לפי
 מה שפירשתי דרשת חז"ל צצ"מ (ק"ז ע"א)
 על הקרא (דברים כ"ח ו') צרוך אחה צצואך וגו', מה
 ציאתך לעולם צלא חטא אף יציאתך צו, דמג"ל למידרש
 כן, וצחמת צמדרש (דצ"ר פ"ז ה') איתא חד דרוש
 דקאי על פרקמטיא. וי"ל לפמ"ש ישמח משה פ'
 צהעלותך (ד"ה ונקדים עוד) לפרש למה נקרא שקיעת
 החמה לשון ציאה צה השמש (צרהשית כ"ח י"א)
 והצריחה צלשון יציאה, ולכאורה הי' נכון צהיפוך, וחירן
 דצבא למקום חליתו נקרא ציאה, וצצ"צ (כ"ה ע"א)
 איתא שכינה צמערצ, וח"כ החמה הולכת צשקיעתה
 צמעריב לקבל פני קונה חוהו חליתתה על כן נקרא ציאה,
 עיי"ש. והשחא י"ל דהקשה לחז"ל למה מקדים קרא
 ציאה לפני יציאה, ועל כן פירש דקאי על ציאה לעוה"ז
 חוהו להשיג חליתו לסגל מצוה ומעשים עובים ויציאה
 הוא המיתה, וכיון שמת אדם נעשה חפשי מן המלוה
 (שבת קנ"א ע"ב), והשחא הי"ג עיקר חלית של ח"י
 להשיג חכמה וקדושה צציהמ"ק, ועל כן כחיב ויציאתי חל
 המקום הזה, ומכ"ע מקדימה קודם נחינת חארן.

וְשִׂמְחָת בכל הטוב. כבר הצחתי לעיל צפרשת ראה
 דצרי הילקוט (רמז חתל"צ) ושמחה צכל
 הטוב, אין טוב חלא חורה דכחיב (משלי ד' צ) כי לקח
 טוב, לפיכך משה מזהיר את ישראל (דברים י"ד כ"צ)
 עשר חטעשר. ופירשתי על פי דברי החת"ס צחורה משה
 (ד"ה וי"ל הטעם), דמה שדרשו חז"ל (שבת קי"ט
 ע"א) עשר צשביל שחטעשר, לא דיברה חורה חלא כנגד
 יצה"ר שלא ילמדו חורה שלא לשמה כדי שיחטעשו חבל
 ילמדו לשמה ויחנו מעשר כדי שיחטעשו עיי"ש.

וְהִגֵּה צפסוק הסמוכה לושמחה צכל הטוב כחיב
 וחאלו צשעריך ושצעו, וכחיב ציערתי הקודש
 מן הצית, ודריש מכאן צצרכות (ל"ה ע"ב) וצגיטין
 (פ"א ע"א) דאין הטבל מתחייב צמעשר עד שיראה פני
 הצית, ור' יוחנן חמר חפילו חצר קוצעת שנחמר וחאלו
 צשעריך ושצעו, ולריך טעם חמאי נרמז חך הלכה כאן
 גצי כי חכלה לעשר חלא חלא עיקר מצוה מעשר. ונראה

ברג"ל ה' רפאל צילדער צצין
 אק"צ כר"מאן וקבל חן חשב

ובזה מיושב הא דאמרו בשבת (ק"ט ע"ח) עשר →
 בשביל שחטעש, וקשה וכי מלמדנו לעבוד על
 מנת לקבל פרס, ולהכ"ל הכוונה בשביל שחטעש ע"ד
 שאמרו (אבות פ"ד מ"ח) חיזבו עשיר השמה בחלקו,
 כיון דזכו כגולת המעשר ועל מנת לקבל פרס כזה ודאי
 שפיר דמי, כמו שפירשו בהא דברכות (כ"ח ע"ח)
 דאמר ר' זירא וכו' איקום מקמייהו ואקבל אגרא, וקשה
 הא הוי על מנת לקבל פרס, וחירו לפי המבואר
 במדרש (פט"ו י"ז) ובזוה"ק דשכר מלואה זו לזכות על
 ידה ליראת שמים, כדכתיב (ויקרא י"ט ל"ג) מפני
 שיבה תקום וגו' ויראת מאלקוד, וזה ודאי שפיר דמי,
 כ"כ צבני יששכר שם ושאר ספרי קודש, והשתא הכא
 נמי שמחה ושיעור רלון הוי לורך גדול לעבדות ה',
 וע"מ לקבל פרס כזה שפיר דמי. וידוע שאמר האר"י
 הקדוש שמה שזכה להשגותיו הגדולים ומראים ה' ע"י
 שמחה, ושיעור רלון מביא השמחה. והשתא מהפירש
 דצרי הילקוט ושמחה בכל הטוב אין עוב חלא תורה,
 ושמחה ועי"ז תזכה בכל הטוב, לפיכך משה מזכיר את
 ישראל עשר חטעש ויהי' שמח בחלקו כנ"ל ויזכה
 להשגת התורה שהוא כל הטוב.

ואיתא בספרי (פס"ג) ואמרת (פסוק י"ג) בכל
 לשון, והקשה פנים יפות (ד"ה ואמרת) הא
 איתא בשבת (י"ג ע"ג) וסוטה (ל"ג ע"ח) דאל יתפלל
 רק בלשון הקודש שאין המלאכים זקקים בשאר לשונות,
 וכאן הרי מתפלל השקיפה וגו'. ויש לומר לענ"ד,
 דשבת שם הקשה ע"ז מהא דאמר רבה בר רב חנה
 כי הוה אזלינן בתרי' דר' אלעזר לשילוי בחפיחה
 [בחולה] זימנין אמר המקום יפקדך לשלום וזמנין אמר
 (לי) רחמנא ידכרינך לשלם היכי עבדי הכי, ומשיי שאני
 חולה דשכינה עמו, פירש"י (ד"ה דשכינה עמו) ואין
 המתפלל לריך שיזדקקו לו מלאכי השרת להכניס בו,
 וי"ל דה"ג כיון דהבאת ציטורים ה' בהכנה רבה
 ובקדום השוכה שלימה כמבואר באלשיך וישמח משה
 עי"ש וכנ"ל, ה' מסגולתה שאין לריך לכווע מלאכי
 השרת, ועל כן כתיב ואמרת "לפני ה' אלקיך" צלי
 סווע מלאכים, וא"ש דצרי הספרי.

ועל פי הג"ל יש לפרש המדרש תנחומא (ר"פ זו)
 הוצא בילקוט ראובני (ד"ה לפה משה) לפה

כמה פירושים טובים בעז"ה. ושם נד"ה עשר חטעש,
 ובספרי' הבאתי דצרי החת"ס בחורה משה (ד"ה עשר
 חטעש אמרו) שסגולת מעשרות להשפיע גם מדת
 הסתפקות עם ההשפעה עי"ש, וכעת ראינו בספ"ק
 הפארת שלמה (ד"ה ושמחה בכל) שהאריך בצחינה זו,
 וכלל כיל דכל השפע שצא בצד קדושה יש זה גם
 ברכת ההסתפקות, ומפרש בזה הנוסח בצרכת המזון
 (ברכת הזן) ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו (פירוש
 דהוא שבע רלון צמה שחננו ה'), ולזה מסיים כאמור
 פוחח את ידיך וגו', ע"כ. באמת יש שלא נהגו לומר
 זאת, משום דאיתא בצרכות (מ"ח ע"ג) דמשה תיקון
 לישראל ברכת הזן ולא שייך לומר כאמור וגו'. ונראה
 דהוסיפוהו אח"כ, ויותר נראה דהי' כתוב מאיזה חכם
 בצדו לפירוש, וכוון להכ"ל, ואח"כ הדפיסוהו צפנים,
 ומלינו הרבה כה"ג. ויש להוסיף דזהו הכוונה (משלי י'
 כ"ג) ברכת ה' חטעשי, מסערא דקדושה לא עפ"י
 שלוחי הטבע והמזל חטעשי, ולא יוסיף עלב עמה,
 להיות מי שיש לו מנה רובה מאתים (עיון קה"ר פ"ג
 י"ג), רק יסתפק צמה שיש לו.

ויש לדקדק דבהך קרא אשר נתן לך ה' אלקיך
 ולביתך, הו"ל לכחוב אשר נתן ה' אלקיך לך
 ולביתך ולמה חלקן. ויש לפרש על פי הג"ל בדרך נחות,
 דשמעתי מהגב"ל מווישאורא ז"ל לפרש בדרך נחות
 הנוסח של רבון העולמים אשר שלום עליכם, מודה אני
 לפניך כו' על כל החסד אשר עשית עמדי ואשר אהב
 עתיד לעשות עמי וכו', דידוע דבאמת גם היסורים
 שאדם סובל הם חסדים אצל לא כל מוחא סובל דא
 להבין הטוב, ואנו מבקשים הראני ה' חסדיך (תהלים
 פ"ה ח'), וכ"ש נשים שאינם עוסקים בחורה שקשה
 להם להשיג הכ"ל, ועל כן אומרים מודה "אני" על
 "כל" החסד אפילו אינו צננלה, כי אני מבין שהכל הוא
 חסד, אצל אני מבקש ואשר אהב עתיד לעשות יהי' עם
 כל בני ביתי שגם הם יבינו וירגישו החסדים.

ועל כן חלקן הכחוב כאן, ואמר ושמחה בכל הטוב
 אשר נתן לך ה' אלקיך להעיר שהשמחה בכל
 הטוב שהוא מבחינת הקדושה הוא טוב בכל עינו, ויש
 לשמוח גם בהטוב שניתן "לביתך" זו אשתך (יומא ב'
 ע"ה).

ותירץ דבזעניא הכוונה על גשמים מאולר הטוב דזכו רק ציד הקצ"ה. ולפי"ז ז"ל דהתפלה כאן על גשמים מאולר הטוב שהם רק ציד הקצ"ה. ואיחא צבצא בתרא (כ"ה ע"ג) ומהרש"א שם בחא"ג (ד"ה מיום שחרצ) דגשמים מאולר הטוב אין צאין רק צארץ ישראל וכשישראל עושין רגונו של מקום.

וב' חילוקים יש ציון סתם גשמים לגשמים מאולר הטוב, דמאולר הטוב בא צשפע גדול דמקור הטוב ברוך הוא רוצה להטיב צמדה גדושה כצכחוצות (קי"א ע"ג), ועוד דגשמים מאולר הטוב יש בהם קדושה ורוחניות ופירות שגדילין על פיהם ממולאין מהרבה רוחניות כהא דברכות (מ"ד ע"א) צר' יוחנן ותלמידיו שאכלו פירות גימסר צמדה גדושה, כמו שציאר ערוגת הכושם פ' אחרי (ד"ה איש איש).

ודגה צמשנה צביכורים (פ"א מ"ד) איחא, גר מציא ואינו קורא שאינו יכול לומר אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו (דברים כ"ז ג'), ורמז"ס (פ"ד מה' ביכורים ה"ג) פוסק עפ"י ירושלמי (פ"א ה"ד) דמציא וקורא ויכול לומר לאבותינו דאצרהם ה' אז המון גוים (בראשית י"ז ה'), אך קשה לפי"ז למה לא נעלו חלק צארץ, ותירץ כסף משנה משום דשבעת הארץ לאצרהם אצינו ה' קודם שנעשה אז המון גוים ועל כן שבעת הארץ היתה רק לזרעו אחריו, והשתא א"ש המשך הפסוק דמעון קדשך מן השמים נקרא מקום הקדוש שמשם יתן שפע רוחניות צהגשמים וצפירות שגדלו על ידן, ומיושב הא ד"אח" עמך "אח" ישראל, דעמך ישראל הוה משמע גם גרים בכלל וצאמח כיון דלא יתן להם הארץ לא שייך אללם גשמים מאולר הטוב כנ"ל.

ודהא דמסיים ארץ זבת חלב ודבש, י"ל דאהא דהקשה רמז"ן הא לאצרהם יחק וליעקב לא נאמר זבת חלב ודבש, חירלו קלת מפרשים דהך סיומא זבת חלב ודבש לא קאי על השבעה רק תפלה הוה שתיב' זבת חלב ודבש. והשתא אן נמי נימא דארץ זבת חלב ודבש הוה פירש על הא דוברך אח עמך אח ישראל, דהכוונה על גשמים מאולר הטוב כנ"ל לפי הפנים יפות וזה נכלל בחיצת זבת חלב ודבש דמורה על ריבוי השפע, כהא דכחוצות (קי"א ע"ג) דעיזו דקאכלן תוחי תחיני

משה צרוה"ק שעחיד ציהמ"ק ליחרצ ויחצבל מנות ציכורים עמד והחקין לישראל שיחפלו ג' פעמים בכל יום. דכתיב צפרשא משפטים (כ"ג כ"ה) ועצדתם את ה' אלתיכם וצרך וגו' והסירותי "מחלה מקרבך", ופירש כתב סופר שם (ד"ה ועצדתם) דהיינו אחת מדה שאינו שמה בחלקו ולצו שואף על עשירות זהו מחלה גדולה בקרב לב איש, וע"ז נאמר והסירותי מחלה מקרבך ע"כ. וסתם ועצדתם היינו תפלה כמו שדרשו בזהענין (צ' ע"א) איזכו עבודה שבלב הוי אומר זה תפלה, ובזמן הזה היא צמקום עבודה, ונשמע דתפלה ככוונה יש לה אחת סגולה של ציכורים שהשפע שזורד על ידה יש צחוכה גם צרכת שמה בחלקו, ומפורש המדרש. L

השקיפה ממעון קדשך מן השמים. צמקרא קודש זה רבו הדקדוקים, א) ממעון קדשך מן השמים, למה לריך צ' שמות, ועיין באור"ח הק', צ) את עמך את ישראל, את את למה, ג) לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש, הקשו המפרשים הא לאצרהם יחק ויעקב לא נאמר זבת חלב ודבש רק למשה, ועיין רמז"ן.

ונראה ליישב בעז"ה, איחא צסוטה (ל"ב ע"א) וידוי מעשר נאמר בכל לשון, דילפינ אמירה אמירה מסוטה. והקשה הפנים יפות (ד"ה ואמרה) הא מתפלל השקיפה, ואיחא צשצת (י"ב ע"ב) לעולם אל ישאל אדם לרכיו בלשון ארמי, ואמר ר' יוחנן כל השואל לרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי, (וב"ה שאר לשונות שגם צשאר לשונות אין מכירין), ותירץ לפמד"א צריש תענית (צ' ע"א) ג' מפתחות הם ציד הקצ"ה גשמים פרנסה וחי', וכיון דכאן מצקש על גשמים ומתפלל להקצ"ה עזמו שפיר הוה בכל לשון ע"כ. אמנם צפרשת דרכים (דרך ה', דרוש כ"א) הקשה אהא דתענית הנ"ל דצממה מקומות אשכחן דמסר הקצ"ה מפתחות גשמים לאחר צסנהדרין (קי"ג ע"א) גבי אליהו ואחאב, וצתענית (כ"ה ע"ב) אמר רבה צר צר חנה לדידי חזי לי האי רידיא, פירש"י (ד"ה האי רידיא) מלאך הממונה על גשמים, וצחוס' מדה (ע"ז ע"ב ד"ה מלאך הממונה) אף צרי שם שר מער,